

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese câte 2 cóle pe luna si costa 2 florini val. austr., pentru cei ce nu suntu membrii asociatiunei.
Pentru strainatate 6 franci (lei noi) cu porto postei.

Abonamentulu se face numai pe câte 1 annu intregu.
Se abonédia la Comitétulu asociatiunei in Sibiiu, séu prin posta séu prin domnii colectori.

Sumariu: Biografi'a Prea Sântitului Dionisie Romano, episcopulu de Buzeu, de episcopulu Melchisedecu. — Adausu de notiie bibliografice din seclulu XVII si XVIII. — Abecedariu romanescu din seclulu XVII. — Disertatiune: „Cultur'a, concordi'a si labórea, aceste trei sunt armele invingátore in ori-ce lupta“, de Ioanu Butnariu. — Procesu verbale alu comitetului Asociatiunei transilvane pentru literatur'a rom. si cultur'a poporului romanu, luatú in siedinti'a dela 25 Aprile n. 1883. — Bibliografia. — List'a oferteloru incurse dela inteligenti'a romana din Desiu etc.

Biografi'a Prea Santitului Dionisie Romano, episcopulu de Buzeu

de episcopulu Melchisedecu.

Estrasu din Analele Academiei romane, seri'a II, tom. V, sect. II:
Memorii si notiiti.

(Urmare).

Dionisie erá puçinu iniatiatu in sciintiele teologice; de aceea elu in aceste notiuni biblice a mentinutu pâna si impartirea cârtiloru sânte in *protocanonice* si *deuterocanonice*, impartire, care nu este primita in biseric'a resaritului.

Amu vediutu in urma, cá Dionisie se bucurá de protectiunea principesei Elisavet'a Stirbeiu. Resultatulu acestei protectiuni a fostu, cá in acestu annu 1851, Dionisie fu numitu de principele Stirbeiu egumenu la monastirea Sadov'a, din Olteni'a. Acolo Dionisie a infintiatu scól'a pentru copiii sateniloru si a continuatu ocupatiunile sale literarie, cu traducerea si tiparirea de cârti in limb'a romána.

Cea d'antáia lucrare a lui literara, dela Sadov'a, a fostu o cârticica de rugaciuni in limbele romána si gréca, intitulata: „Rugaciunile sântei si Dumnediescei liturgii“, dedicata protectórei sale si chiaru recomandata de ea lui Dionisie, spre traducere si publicare. Carticic'a are formatulu 16°, cu 93 pagine, tiparita in Bucuresci, in tipografi'a lui Iosifu Koppainig, 1851.

In cuvéntulu dedicatoru, Dionisie spune, cá acésta cârticica a fostu tiparita in limbele nemtiasca si grecésca de societatea greco-romániloru ortodoxi din Vien'a. Dómn'a, dându acésta cârticica lui Dionisie, a cerutu cá elu se o traduca si tiparésca in románesc. Dionisie dice, cá precum autorulu primitivu a tradusu acele rugaciuni in limb'a nemtiasca pentru ortodoxii ce nu sciau grecesce, totu asia si elu a conservatu in editiunea sa textulu grecescu, pentru grecii ortodoxi, de cari suntu multi in tiar'a románésca, si multi nu cunoscú limb'a romána.

Rugaciunile acestea suntu acomodate la leturgiile ce se sevèrsiescu de preotu in timpulu sântei liturgii, asia cá fiacare crestinu citindu-le in taina, participa óre-cum si insusi cu rugaciunea la acele leturgii. Acést'a este o imitatiune a usului ce se pazesce in biseric'a romano-catolica, unde crestini, nepricepéndu limb'a in care oficiéza preotulu, citescu in taina in timpulu liturgiei nisce anumite rugaciuni, fiacare in limb'a sa materna. Usulu acesta nu este in biseric'a ortodoxa, unde serviciile divine, sevèrsindu-se in limb'a poporului, fiacare intielege cele audite, numai se fia cu luare-aminte si póte participá cu duhulu si cu inim'a sa la ele, fàra a avè elu insusi nevoia sà citésca ceva in timpulu serviciului.

Dómn'a Stirbeiu voía, cá aceste rugaciuni, sà se adaoge la cârticic'a precedinte de rugaciuni. Dionisie inse spune Dómniei, cá cârtic'a anterióra esise dejá dela tiparu, dara 'i va impliní acésta dorintia la o noua editiune.

In annulu 1852, Dionisie continuându revist'a sa religiósa, a publicatu intru o brosiura 8°, cu 100 pagine, „Proverbele lui Solomonu“, tiparita in tipografi'a St. Mitropolii din Bucuresci. Ea este adresata tinerimei románe, care lui Dionisie este draga si scumpa, cà-ci in ea (tinerimea), dice elu, se concentréza speranti'a parintiloru si a rudeloru, si mai cu séma asteptarea patriei. Dionisie a avutu fericita ideia de a dá tinerimei acésta cârticica, plina de maxime si regule intielepte de conduita in lume. In ea se dau tineriloru si celoru maturi sfaturi practice, despre ceea-ce trebue se faca omulu cu minte, si de ce pericole sà se ferésca, traindu in lumea acésta. Pentru poporulu de josu cu deosebire suntu placute si folositóre acestu felu de regule si povetiuri. De aceea inca din vechime prin scólele nóstre poporale, si prin casele particulare ale ómeniloru de tíera carturari, se prescriau si se citéu cu dragu maximele filosofului Arghirie s. a. de felulu acest'a. Proverbele lui Solomonu suntu multu mai bogate, mai sublime si mai felurite, si mai autorizate, cá unele ce facu parte din cârtile sântei scripturi.

Cârticic'a acést'a si astadi ar fi o mare bine-facere a o pune in mán'a fia-carui elevu, mai alesu pe la scólele pri-

mare de prin orasie si sate. Proverbele lui Solomonu, cumu ni le predă Dionisie, suntu o noua traducere facuta de dên-sulu de pe textulu biblicu francezu — tradusu din origina-lulu evreu.

Dionisie, spre sustinerea „Bibliotecei sale religiöse,” fa-cuse apelu la toti literatii români de a-i trimite scrieri mo-rale si religiöse, spre a le publică. In urm'a acelu apelu, colonelulu Ioanu Voinescu, pune la dispositiunea lui Dionisie o lucrare a sa intitulata: „Elemente de crestinesc'a invetiatura, cu persecutarea Istoriei sfinte si catihisulu pe scurtu,” traduse de elu din rusesce. Traducatorulu adresându-se „Prea Cuviosului archimandritu Dionisie egumenulu monastirei Sa-dov'a,” spune, că in césurile sale de odihna a tradusu acésta cãrticica, care in limb'a rusésca s'a tiparitu mai multu că de 60 de ori; elu poftesce pe Dionisie, se o tiparésca in nume-rele „Bibliotecei religiöse,” conformu apelului ce facuse la pu-bliculu literatu. Traducatorulu renuntia a primí exemplarele promise in anuntiu pentru autori séu traducatori, si cere se-i se dea numai câte-va exemplare, éra restulu se-lu desface Dionisie in folosulu asiediaminteloru de fete sermane, inte-meiate de Maria sa Dómn'a Elisaveta Stirbeiu.

Dionisie, respundiendu Colonelului Voinescu, 'i multia-mesce, si-i spune, că pe lãnga scrisórea sa i trimite 50 exem-plare pentru dên-sulu, éra 300 exemplare le va inaintá la asie-diamintele intemeiate de Mari'a sa Dómn'a. Inchiea scrisórea, laudându fapt'a Colonelului, si dorindu-i se aiba imitatori intre toti cei cu putere si mijlóce, de a lucra pentru folosulu némului.*) Cãrticic'a are formatulu 8°, cu 81 pagine, si este fórté recomandabila pentru invetiamentulu religiosu in scólele primare. Ea cuprinde in scurtu istori'a Vechiului si Noului Testamentu, apoi principiile fundamentale ale dogmeloru si moralei crestine, si inchiea in regulele religiöse despre dato-riile ostasiului: a) cãtra Dumnedieu, b) cãtra stapànire, c) cãtra superiori, d) cãtra tovarasi, e) cãtra slujba, f) cãtra sinesi.

Unulu dintre elevii lui Dionisie, trimisi sub Mitropoli-tulu Nifonu in Aten'a, anume Ilie Banescu, intorcându-se in patria, si devenindu profesorulu la seminarulu din Bucuresci, in anulu 1852, a tradusu din grecesce unu tractatu de filosofia, compusu de Archiereulu Veniamin Sinadon predicatorulu Bi-sericeii cei mari din Constantinopole. Traducatorulu a dedi-catu acestu tratatu Mitropolitulu Nifonu. Dar' se vede că Mitropolitulu nu s'a interesatu de tiparirea lui, si de aceea traducatorulu l'a datu lui Dionisie, că se-lu tiparésca cu chel-tuél'a sa, ceea ce Dionisie a primitu si l'a tiparitu in o bro-siura 8°, de 64 pagine. Dionisie insira si acésta publicatiune in list'a lucratoriloru si a publicariloru sale literarie.***) Tra-tatulu acest'a este precesu de o introducere, care se intinde in 20 pagine. Acolo se analizéza dicerea Filosofia, se da definitiunea ei si se aréta scopulu ei. Apoi restulu de 44 pagine tratéza despre existenti'a lui Dumnezeu, aducédu argu-mintele intrebuintiate de filosofi spre demonstrarea existi-entiei Creatorului si regulatoriului Universului si a omenirei. Combate opiniunile celoru ce aru voi se afirme, că in Uni-

*) Acésta corespondintia este tiparita, cá prefatia la cãrticic'a aici descrisa.

**) Vedi copert'a dela urma a brosiurei lui Dionisie „Manualulu adeveratulu religiosu“ edit. 1858 Iasi.

versu totulu s'a produsu si se produce spontan eu, fara Dum-nedieu. Brosiur'a acésta s'a tiparitu in tipografi'a Mitropo-liei din Bucuresci si este dedicata Mitropolitulu Nifonu.

In anulu urmatoriu 1853, Dionisie a tradusu si publicatu, totu in tipografi'a Mitropoliei, intru o brosiura 8°, cu 54 pa-gine, una din cartile biblice ale lui Solomonu, intitulata „Ecli-siastulu“, de cuprindere filosofica-morala. Ea a fostu dedi-cata lui Filoteiu, episcopulu de Buzeu. In prefati'a dedica-toria, Dionisie prin laude voiesce să atraga pe episcopi a con-lucrá spre luminarea clerului si ridicarea lui intelectuala si morala. „Prea Sânti'a vóstra, 'i dice Dionisie, cunósce prea bine, că chiamarea preotului, fiindu cu totulu morala, si in-deletnicirile lui spirituale, partea lui morala se cuvine a fi cultivata, cãtu se va puté mai multu, si mintea luminata cu cunoscintiele ce se ceru dela o asemenea persóna; pentru aceea ve siliti a inavutí clerulu din eparchi'a Sântiei vóstre cu totu felulu de carti morale si religiöse, deschidiendu scóle in tóte partile, indatorindu pe preoti, cá chiaru ei insii să dea lectii de religia si morala in aceste scoli si fiindu in semina-rulu episcopiei Prea Sântiei vóstre tineri mai multi, de cãtu indoitu numerulu prescisu de legiuri.... Prea sânti'a vó-stra prin aceste fapte combateti si ideia gresita a acelor'a, cari credu, că preotului 'i este destulu să scia a cetí céslo-vulu si psaltirea, fara să le intieléga, si nu mai are trebuintia de alte invetiaturi. Acesti'a suntu asemenea doctorului, care la toti bolnavii, de ori-ce bóle aru fi fostu, porunciá să li se ia sãnge si să bea apa calda, cãtu se va puté mai multu. Prea Sânti'a vóstra sciti, că in desiertu s'aru ostení cine-va se imbunatatiésca starea materiala a clerului, că daca starea morala nu va fi ingrijita, nu folosesce nimicu; in vreme ce, fiindu starea morala dupa cum s'aru cuveni, atunci nu le-aru lipsí nimicu, pentru că Domnulu dice: vrednicu este lucrato-rulu de plat'a sa.

„Intre cartile ce doriti a le avea preotii, de multe ori mi-ati arétatu, că ati dorí să fia cea d'ntãiu Biblia, o edi-tiune inse mai portativa, mai indreptata si cu comentariile trebuinciöse. Si la acésta aveti cea mai mare dreptate, fiindu că la tóte natiunile crestine Bibli'a este cea d'antãiu carte....“ Aréta apoi, că Bibli'a in limb'a romãna a devenitu fórté rara, fiindu că pãna acum s'au facutu numai trei editiuni. De aceea elu a inceputu a edá intre brosiurele „Bibliotecei reli-giöse“ si unele din cartile Bibliei, din cari pãna acum au esitu la lumina „Proverbele lui Solomonu“ si „Eclisiastulu.“ Pe acésta din urma o dedica lui Filoteiu, cá semnu de recu-noscintia, pentru bunatatea si dragostea ce totu-d'aun'a i-a aretatu acestu episcopu. Si acésta brosiura s'a tiparitu in ti-pografi'a Mitropoliei din Bucuresci.

Totu cá parte din „Biblotec'a religiösa“ a tiparitu Dio-nisie, in acelasi anu, o brosiura in 16°, cu 38 pagine, intitu-lata: „Tinerulu lucratoru“, tradusa din frantiuzesce de Vir-gilie Plesioénulu, tiparita totu in tipografi'a Mitropoliei. Car-ticic'a acést'a cuprinde biografi'a unui vîrtuosu tineru tipog-rafu, numitu Leadru Vandres, nascutu in anulu 1808 la Lil'a. Ea este serisa cu scopulu de a dá tineriloru unu esemplu bunu, dupa care ei se-si formeze viati'a loru, obicînuindu-se la vîrtute, de aceea ea si este adresata tineriloru lucratori.

Dela acelasi traducatoru Virgilie Plesioénulu, care erá inca pe bancile scólei militare, Dionisie a primitu si tiparitu

o alta carticica, totu in 16°, in 247 pagine, intitulata: „Eustach Placida“, tradusa in românesce din limb'a germâna. Subiectulu ei este unu generalu romanu, cu numele acesta, barbatu fôrte religiosu, impreuna cu soti'a si cu doi copii ai sei. Elu a traitu sub imperatulu Traianu, s'a crestinatu cu tóta cas'a sa si a suferitu mórte de martiru, la anulu 130, sub imperatulu Adrianu. Autorulu ei germânu au fostu Christof Schmid. Dionisie, primindu a se publicá acésta traducere in numerile „Bibliotecei religiöse“, face in prefatia acésta lauda tinerului traducatoru: „Redactiunea cu placere infatisiéza publicului cetitoru acésta carticica, precum si acea intitulata: „Tinerulu lucratoru“, amèndoue, traduse de unu tineru, ce inca pâna acumu n'a parasitu bancile scólei, si care órele sale de recreatie nu le perde in zadarnicii, ci le intrebuintiéza in lucrari folositóre publicului. O de ar imitá aceste esemple toti tinerii ce urméza calea studiiloru! Atunci amu vedé limb'a româna inavutita cu mai multe scrieri trebuincióse si folositére.“ Amèndoue aceste carticele suntu fôrte proprii pentru educarea simtiului religiosu si moralu in copii si in poporulu muncitoru.

In anulu acest'a 1853, Rusi'a ocupase principatele si le amanetase pe sém'a sa, pâna ce Turcia 'i va satisface tóte cererile éi politice. In curgerea resboiului ce s'a aprinsu intre Rusi'a si Turci'a, Dionisie a fostu amenintiatu de o mare primejdia. Pîrîtu la comand'a rusésca cà aru fi tinèndu relatiuni tainice cu comand'a ostirei turcesci, care ocupá positiuni strategice pe tiermulu românescu alu Dunarei, comand'a rusésca a cerutu dela guvernulu român, cà Dionisie sà fia destituitu din egumenatu si datu judecatiei, cà unu tradatoru. Dionisie, prevenitu la timpu de acésta urgia, trecù in tiér'a turcésca, unde urgi'a rusésca i-a atrasu simpatiile autoritatiloru turcesci si a fostu recomandatulu Sultanului, care l'a onoratu cu o decoratiune a sa. *) Petrecèndu càtu-va timpu prin orasiile de pe malulu dreptu alu Dunarei, s'a dusu apoi la Constantinopole, unde a petrecutu pâna la desiertarea principatelor de ostririle rusesci.

In tiéra in sa, in absinti'a lui Dionisie, elu fu datu in judecata bisericésca, dupa cererea comandai rusesci. Mitropolitulu Nifonu erá pusu intru o positiune grea: sà condamne pe Dionisie ori sà-lu achite? Amèndoue aceste alternative aru fi provocatu nemultiamiri asupra-i, ori din partea curtiei suzerane, ori din partea celei protectóre. Mitropolitulu gasí unu espedientu, prin care se achitá usioru de acésta incurcatura politica. Elu declarà, cà, dupa canóne, nu póte judecá pe Dionisie, fiindu-cà acel'a nu apartine clerului bisericeii sale, ci la clerulu bisericeii Moldovei, de unde venise in Munteni'a. Prin urmare mitropolitulu Moldovei este in dreptu a-lu judecá. Elu ce póte face in acestu casu este numai a-lu destitui din egumenatulu dela monastirea Sadov'a si a-lu inlocui cu altulu. S'a otaritu dar', cà când Dionisie se va iví iarasi in Munteni'a, guvernulu se-lu trimita cu escorta pâna la Focsiani si de acolo sà-lu tréca in Moldov'a. Acésta otaríre bisericésca s'a comunicatu guvernului si s'au luat mesuri pentru esecutarea ei la timpu.

*) Decoratiunea acésta, in inventariulu facutu de tribunalu despre averea lui Dionisie, este pretiuita cu 100 lei noi.

Când Dionisie a venitu in tiéra, elu fu pusu in carutia de posta si cu escorta dusu pâna la Focsiani, si lasatu se se duca in Moldov'a. Elu se duse la Iasi, se infatisiá mitropolitulu Sofronie, bolnavu de superare si de ostenéla.

Mitropolitulu 'lu rënduí sà se duca la spitalulu monastirei Némtilui, ce se afla in tégulu Némtilui, si dà acolo ordinu, cà sà-lu caute cu tóta ingrijirea pâna la insanatosire.

Dionisie avea prietini si in Moldov'a, si anume intre persónele cele mai influente, pe lângã Domnitorulu Grigorie Ghic'a, precumu: C. Negri, Grigorie Cuza si altii.

Ei l'au recomandatulu Domnitorului, cà pe o persóna capabila si cà mare patriotu român, cadiutu jertfa intrigiloru politice esterióre si au midiulocitu pentru dènsulu a i se dá vre-o functiune bisericésca. Domnitorulu Ghic'a a insarcinatu pe Dimitrie Raletu, ministrulu de culte, cà sà gasésca o positiune onorabila pentru archimandritulu Dionisie. Privirile patriotiloru amici ai lui Dionisie s'au indreptatu la monastirea Némtilui, cea mai insemnata chinovia din tóta Români'a pentru trecutul ei istoricu, pentru averile sale si pentru numèrulu celu mare alu monachiloru petrecatori acolo — pâna la 600.

Acésta monastire, dupa mórtea staretului Neonilu, tèmplata la anulu 1853, ísi alesese staretu, dupa regulele sale, pe unulu dintre calugarii sei, anume pe duchovniculu Natanailu. Acest'a, de si erá de origine rusu, inse era venitu acolo din tineretie si calugaritu acolo, unde si petrecuse pâna la betrânetie; elu se bucurá de o stima generala si erá duchovnicu la multe familii boeresci ale tiarei. In resbelulu ruso-turcu din urma, Natanailu facuse si elu, cà si alti predecesori ai sei, — charazise óre-cari provisiuni ostriloru rusesci.

Purtarea Rusiei cu tierile române in resbelulu acest'a, adeca amanetarea lor, care ascundea tendinti'a deplinei loru cuceriri, a desteptatu in patriotii români o mare ura asupr'a protectoratulu rusescu si a totu ce erá rusu si rusescu.

Bietulu betrânu, Natanailu, staretulu monastirei Némtilui, fu hazazelulu pecatelor politiceii rusesci in principate. Elu fu destituitu, si nu târdiu dupa aceea murí de intristare, la mitoculu monastirei de pe mosi'a Ocea, lângã tégulu Némtilui. Destituirea acestui staretu, a causatu nemultiamire atâtu mitropolitulu Sofronie càtu si soborulu monastirei. Candidatulu la staret'i'a vacanta erá deja otarítu de guvernulu: archimandritulu Dionisie.

Dupa rënduelile monastiresci ab-antiquo, basate pe canóne si sanctionate prin usu si prin chrisóve domnesci, staretulu se alege de soboru si dintre membrii soborulu. Alesulu apoi se supune la aprobarea mitropolitulu, care, la rëndulu seu, cere aprobarea Domnésca. De aceea Dionisie, cà candidatulu propusu de guvernulu la staret'i'a monastirei Némtilui, a intimpinatu greutati neinvincibile. Mitropolitulu Sofronie, cându i s'a propusu candidatur'a lui Dionisie la staretia, a refusatulu absolutu, referindu-se la canóne si la asièdiemèntulu monastirescu. Tóte staruintiele guvernului pe lângã mitropolitulu, au remasu zadarnice. Mitropolitulu a declaratulu, cà aru primí mai lesne candidatur'a lui Dionisie la o episcopia (episcopi'a Românilui erá vacanta), de càtu la staret'i'a monastirei Némtilui; guvernulu iarasi din partea sa,

nevoindu a cede, mitropolitulu s'a abtinutu dela ori-ce participare la acestu actu, lasându pe guvernul să faca ce voiesce.

In monastirea Némțiului, vestea despre noul candidat de staretia si despre impunerea lui prin guvernul, a conternatu totu soborulu, care privi cu adâncă mahnire, calcarea vechiloru asiediaminte monastiresci. Au trebuitu in sa toti să-si ascunda durerea si să se supue vointiei domnesci.

In primavér'a anului 1855, archimandritulu Dionisie fu instalatu in staretia monastirei Némțiului si Secului de logofetulu George Sturza, delegatu inadinsu pentru acést'a, de Domnitorulu Grigorie Ghic'a, si fara nici participare din partea autoritatiei bisericesci. Èta alocutiunea logofetului Sturz'a catre soborulu monastirei:

„Cuviosi parinti! Prea Inaltulu nostru Domnu, intru neadormit'a sa ingrijire pentru binele obstescu, ér' mai alesu pentru binele locasiuriloru dumnediesci, insufletitu de adenc'a religiositate, de care a datu atâtea stralucite dovedi, a gasitu de cuviintia a pune in fruntea acestei sante monastiri pe unu barbatu, ale caruia insusiri inchizesluescu implinirea mântuitóreloru doriri ale Mariei Sale.

Barbatulu acest'a este Prea Cuviosi'a sa parintele archimandritulu Dionisie, ale caruia cunoscintie si virtuti suntu obstesce pretiuite si a caruia viétia a fostu unu siru lungu de stradaniu pentru luminarea némului nostru, pentru intarirea credintiei si pentru inavutirea literaturii bisericesci cu cele mai frumóse scrieri. Numai dela unu asemenea barbatu se póte astepta in florirea acestoru monastiri, intemeerea credintiei, latirea cunoscintieloru, imbnatatarea clerului si renascerea morala a intregii tieri. Imbratisiati-lu dar', imbratisiati-lu cu caldura, si ajutati-lu intru implinirea frumósei, dar' grelei si spinósei sale chiamari. Dati-i ascultarea cuvenita, care este cea mai neaperata conditiune a vietiei monachice. Scutiti-lu de superarile, cari de atâtea ori au turburatu linisea acestui sântu locasiu si au amaritu viétia celoru mai din nainte staretii. Aratati-ve vrednici de înalt'a bunavointia a prea bunului nostru Domnitoru, pentru care in florirea numiteloru monastiri va fi cea mai frumósa respaltire a nenumeratelu sale bine-faceri catre ele.“

Apoi delegatul Domnitorului adresându-se catre Dionisie, i dice: „Prea Cuviose parinte archimandrite Dionisie! Primesce acésta numerósa turma sufletésca, pe care parintésca ingrijire a Domnitorului 'ti incredintiéza prin mine: fii ei pastoru bunu, pastoru blându si duiosu si o condú pe calea adeverului, a luminei si a mântuirei, spre multiamirea religiosului nostru Domnitoru, spre bucuria si folosulu intregii tieri si spre laud'a lui Dumnezeu!“

Archimandritulu Dionisie tine la acésta ocaziune o cuvântare, adresata marelui logofetu Sturz'a si altoru boeri presinti, precumu si calugariloru monastirei.

In exordu spune, că ómenii ordinari, moru fara a lasa urma de existintia loru pe pamântu; dar' ómenii mari facu epoca cu viétia loru. Ferice de natiunile caror'a Dumnedieu le trimite nisce asemenea ómeni. De aceea acést'a trebuie se céra natiunile dela Provedintia prin rugaciunile loru. Natiunea romána, martira de atâtea secole, mai virtosu trebuie să faca asemenea rugaciuni la Dumnedieu. Lauda apoi pe Domnitorulu Ghic'a, pentru multele bine-faceri cu care a in-

zestratu tier'a, si că acum voiesce a intinde bine-facerile sale si asupr'a monastirei Némțiului. Vorbesc despre scopulu, cu care bunii crestini au fundatu monastirile, spre a fi asilu si limanu celoru necajiti si obositi, scóle de moralu si de pietate. Că monachismulu nu trebuie a se margini numai in practicele traditionale, ci in fapte folositoare societatii. Devis'a monachului trebuie să fia: róga-te si lucréza.“ Asiá doresce Domnitorulu să fia monastirea Némțiului. Declara că primesce sarcin'a staretiei, cu tóte marile ei greutati, dar' spera in ajutoriulu lui Dumnedieu, spre a puté implini dorinti'a Domnitorului, care este obstésca, impartasita chiar si de parintii cei bine-gânditori.

Adresându-se catre calugari, le spune despre sine: „Parintiloru si fratiloru! Este multu timpu de când lipsescu din acestu sântu locasiu, unde mi-amu tunsu perulu, la picioarele acestui altariu. Dorinti'a invetiaturei m'a facutu să esu de aici. — O! daca in timpulu acel'a aru fi fostu aici o scóla câtu de mica, negresitu ca mi-asi fi petrecutu viétia aicea, si de câte osteneli, de câte suferintie, nu asi fi scapatu! Dar' cugetulu nu me mustra, căci nu mi-amu perdutu timpulu in zadaru, n'amu adusu defaimare acestui chinoviu, fiindu-că amu slujitu cu credintia si cu zelu natiunei române, care a sciutu să pretiuésca ostenelile mele, pentru binele careia amu suferitu de multe ori dar' mán'a Proniei nu m'a parasitu niciodata. Si suntu plinu de incredintiare, că degetulu Domnului, care m'a aperatu totu-d'aun'a si m'a aretatu stapánitorului acestei tieri, me va apera si de acumu inainte.“

Apoi spune calugariloru scopulu ce trebuie să urmáresca petrecatorii in acésta monastire: mântuirea sufletésca prin paz'a porunciloru lui Dumnedieu si prin viétia neprihanita. Cei ce nu vinu aici pentru acestu scopu, aceia suntu ipocriti, cari, sub masc'a religiunei, ascundu alte interesuri personale, si cu câtu numerulu acestor'a va fi mai mare, cu atât'a se va face mai mare scandalu si vatemare societatiei. Aréta mai departe, că societatea a inzestratu cu multa darnicia acésta monastire cu bunuri materiale; spre respaltire trebuie a i se da bunurile duhovnicesci. Face apelu la toti cei iubitori de bine, să se adune imprejurulu lui, fagaduidu-le ingrijirea si ajutoriulu seu la trebuintiele loru duhovnicesci si materiale.

Acum archimandritulu Dionisie érá staretiu alu monastirei Némțiului si Secului. Guvernulu lui Voda Ghic'a, basatu pe marea bogatia aparinta a acestoru monastiri, si daduse unu crisovu pentru infintiarea acolo de institute de invetiamentu pe o intindere mare, precum: unu seminaru pentru instruirea calugariloru tineri, unu liceu cu 8 clase, o scóla de agricultura, de pomologia, etc. Monastirea avea in adeveru multe mosii, in sa o mare parte din ele produceau puçinu, din cauza că ele se luau in arénda cu pretiuri mici de catre unii din boeri sau de favoriti boeresci si dómnesci. Cu modulu acest'a, veniturile abia ajungeau pentru intretinerea monastiriloru cu dependentile loru, cu institutiunile si fabricele monastiresci; cu spitalulu si cu scól'a din tégulu Némțiului. Cându Statulu a luat administratiunea averiloru monastiresci, in anulu 1859, ministeriulu, in lips'a de banci ce suferia, credea că va gasi la monastirea Némțiului bani gat'a, celu puçinu unu milionu; dar' n'a gasitu de câtu vr'o

câte-va sute de lei, si la celu d'ântâiu budgetu ce s'a facutu pentru monastire, abia au ajunsu tôte veniturile monastirei spre intretinerea ei si a institutiunilor pendinte, in câtu guvernulu, in anii urmatori, cá sà póta avé si elu vre-unu profitu din acele venituri, a totu redusu budgetulu monastirei pâna la ridicolu, suprimându si apoi reducându chiar si salariulu staretelui pâna la 100 lei pe luna.

Dionisie n'a pututu face in monastirea Némtilui nimic'a alt'a din cele proiectate si inchipuite de guvern, de câtu seminariulu pentru monachi. Seminariulu fu asediatu in localulu tipografiei. Profesori fura numiti: Ieromonachulu Genadie, adusu pentru acést'a din Banatu*) si trei dintre elevii ce seversisera cursulu in seminarulu din Socol'a si imbracase schima monachicésca. Insa acestu seminaru n'a avutu durata lunga. Departatu dela centru si lipsitu de priveghiarea cârmuirei, a datu ocaziune la multe desordine, si dupa vre-o patru ani de existintia, fu desfiintiatu de guvern, dupa ce administratiunea averiloru monastiresci a trecut la ministerulu de culte si instructiune publica.

Dionisie a facutu óre cari imbunatatiri la tipografi'a monastirei, procurându litere moderne, pe lângã acele vechi bisericesci cirilice si tiparindu câte-va carti. De asemenea a modificatu si unele constructiuni din interiorulu monastirei. Staretia lui Dionisie a fostu scurta. Elu nu erã siguru pe positiunea sa. Soborulu nu-lu iubia. Mitropolitulu curmase cu dènsulu si cu monastirea ori-ce comunicatiune oficiala.

Intre acestea, in anulu 1856 se sfèrsi terminulu de 7 ani alu cârmuirei Domniloru români, pusi dupa conventiunea dela Balt'a-Limanu. Grigorie Ghic'a a trebuitu se parasésca Domni'a si tiér'a. Éra in loculu lui Pórt'a a numitu caimacamu pe Teodoru Balsiu, pâna la definitiv'a otaríre a puteriloru Europei despre sórt'a principatelor. In tíera se incepusera luptele politice pentru unirea principatelor române.

Sórt'a lui Dionisie acum a devenitu periculósa de totu. Prietenii lui Dionisie erau toti unionisti, prin urmare in disgrati'a guvernului, care erã antiunionistu.

Calugarii, cari pâna acum suferise in tacere impunerea staretiei lui Dionise, au protestatu la mitropolitulu pentru calcarea asiediaminteloru monastiresci, privitóre la staretia monastirei, au ponegritu administratiunea lui Dionisie si au cerutu la mitropolitulu revenirea la ordínea cea vechia monastirésca, de a se alege staretíulu din soboru si prin soboru. Mitropolitulu, dupa intielegerea avuta cu caimacamulu, a trimisu mai ântâiu o comisiune la monastire, si primindu dela ea unu raportu defavorabilu pentru positiunea lui Dionisie, l'a destuitu si a poruncitu sà se faca alegere de staretiu dupa asiediemintele monastiresci, ceea-ce s'a si facutu, alegèndu-se la staretia duhovniculu Gerasimu. Acést'a a urmatu in 1856, lun'a Iuliu. Staretia lui Dionisie la Némtilu a duratu asiá dar' unu anu si câte-va luni.

Câtu de nesuferita a fostu pentru soborulu monastirei Némtilui staretia lui Dionisie, se póte vedea din istoria acelei monastiri, scrisa acolo si publicata in anulu 1857, in

*) Genadie, dupa desfiintierea seminarului din monastirea Némtilui fu numitu profesoru de limb'a latina la seminariulu din Romanu. De acolo permutatu cá directoru si profesoru la seminariulu din Bucuresci. La mórte a daruitu bibliotec'a sa Academiei.

tipografi'a monastirei. Ajungèndu cu biografiile staretiloru pâna la Dionisie, nici macaru nu se pomenesce numele lui, ci vorbindu de departarea din staretia a staretelui Natanail la 1855, Februaru 24, continuã asiá: „Cele ce s'au lucratu de atuncea si pâna la 1856, Iuliu 19, pentru aceste sântè monastiri, noi, cá cele ce nici-cum nu au privitu spre intarirea si folosulu soborului, si cá cele ce bine suntu cunoscute de inalt'a ocârmuire politicésca si bisericésca, amu socotitu a fi de prisosu se se mai istorisésca aici. Insa, de si certându ne-a certatu Domnulu, dar' mortii nu ne-au datu, pentru câ prin mil'a si intielépt'a punere la cale a inaltului guvern si a prea sântitului mitropolitu, impreuna si a iubitoriloru de Dumnedieu archierei ai tieriei, cari pururea se silesco pentru binele si intemeerea iubitei patrii, s'a trimisu aici la fati'a locului o inalta comisiune politicésca si bisericésca, in care fórtè cu luare aminte si cu frie'a lui Dumnedieu lucrându cinstitele fetie, cari au fostu rënduite si cunoscèndu nevinovati'a soborului, s'a otarítu de catre inaltulu guvern si de catre prea sântitulu mitropolitu cá insusi soborulu sà-si aléga povetiitoru, dupa asiediemèntulu monastirei. Si asiá sobornicesce s'a alesu si s'a pusu staretiu parintele Gerasimu, la 1856. Septembrie 1.“ (Ist. m. N. si S. f. 9. 1857.)

Dionisie, sdruncinatu moralicesce si lasatu pe drumuri, se retrase in Iasi, unde prietiniii lui 'lu primira cu multa compatimire la sórt'a lui. Elu erã bine vediutu de toti unistii, dar' pe atát'a de reu vediutu de antiunisti si mai cu séma de N. Istrati, capetenia antiunistiloru, care pe atunci erã factotum in Moldov'a. In acésta positiune a petrecutu Dionisie pâna la 1859, dupa alegerea Domnitorului Alexandru Cuz'a la Domni'a intréga a României.

In retragerea sa dela Iasi, Dionisie iarasi s'a ocupatu cu literatur'a si cu tiparirea de carti. Mai ântâiu a publicatu o colectiune de acte, spre a justificá staretia si administratiunea sa dela monastirea Némtilui. Brosiur'a acést'a s'a tiparitu in tipografi'a Buciumului românú din Iasi.

Spre a intimpina acusatíunile, ce i se aduceau de unii, cá elu aru fi dusmanulu monachismului, cá in monastirea Némtilui aru fi tinsu la desfiintierea calugariei, elu, in anulu 1858, a publicatu, in aceeași tipografia, o brosiura de 104 pagine, 8°, intitulata: „Manualulu adeveratului religios, povetiitorulu sufletelor pe calea mântuirii.“ Lucrarea acést'a este dedicata mitropolitului Sofronie alu Moldaviei.

In dedicatiune, Dionisie spune, cá la scrierea acestei carti a avutu de povetiitoriu asiediemintele monachicesci ale st. Vasile celu mare, cumu si alte scrieri ale sântiloru parinti. Intrèns'a se aréta, cari suntu vitiele, de cari trebuie sà se pazésca unu monachu, cumu si virtutile, ce se cuvine se urmeze.“ Materi'a este impartita in 8 capitole, cari tóte dau regule si povetiuiuri, dupa cari trebuie sà se formeze conduit'a si traiulu unui bunu calugaru. Dupa aceea se insira 50 de „principii generale de intielepçione“ ale unui intielepçu. Dionisie nu numesce pe acestu intielepçu, dar' spune in prelatia numai atát'a, cá acelu intielepçu a fostu unulu dintre „barbatii cei mari ai vécului trecut.“ La urma se aréta virtutile, in numeru de 13, pre cari trebuie sà le agonisésca unu calugaru anume: *infrenarea, tacerea, orându'll'a, otarírea, iconomi'a, munc'a, sinceritatea, dreptatea, cumpetatea, curati'a,*

pacea sufletului, vieti'a curata, umilinti'a, ascultarea. Cartea este precesă de o precuventare, adresată chinovului monastirei Némțiului și Seculu și tinerilor ce învățau în seminarium, recomandându-le această carte. În acea precuventare Dionisie spune mai întâiu, că în monastirea Némțiului au fost barbati mari luminatori, cari erau laud'a și povetuiitorii calugarilor, apoi continuă asiá: „Eu, fratele lor și alu vostru, departatu dintre voi prin intriga, calomnia și reutate, amu socotitu de a mea datoria, a lucrá ceva pentru mângăarea, folosulu și intarirea vóstra și a mea.“

Din anuntulu publicatu pe copert'a dela urma a acestei brosiuri se vede, că Dionisie lucrá la o carte istorica, „despre monachismu“; care avea să cuprinda urmatóarele obiecte:

„Inceputulu vietiei ascetice (pustnice) și a monastirilor.

Monastirile în orientu (resaritu).

Monastirile în occidentu (apusu).

Surorile charitatiei și alte asiedieminte de acestu felu.

Monastirile din tierile române.

Scopulu lor și starea de acumu.

Dionisie, în acelu anuntiu, face apelu la „iubitorii de binele comunu, cari voru avea documinte istorice, atingátore de această scriere,“ rugându-i că să i le comunice.

Pe atunci esise în publicitate o scriere a dómnei Dora d'Istria în limb'a franceza, tratându despre institutiunile monachicesci dela Resaritu și dela Apusu. Se vede că Dionisie planuise a o traduce în românesce, adaogându la ea notiuni despre monastirile române, și privirile sale asupr'a lor. Planulu acest'a inșă nu s'a realizatu, nici a esitu la lumina o asemenea carte.

(Va urmá)

Adausu de notitie bibliografice din seclulu XVII și XVIII.

Rdsm. d. Timoteiu Cipariu amintesce în Acte și fragmente p. 12. de „Breviarium anno 1696 Cibinii impressum“ dedicatu lui *Teofilu* metropolitulu Albei-Iulie; despre acelu vorbindu apoi în analecte spunea că nu l'ar fi vediu. De aci se putea presupune că cartea se fia rara, înșă dupace neobositulu Dim. Jarcu în bibliografi'a chronologica rom. (ed. 1873) pag. 7. anul 1696 dice, că ciaslovulu acelu s'ar aflá în bibliotec'a seminariului din Blasiu, și d. T. Cipariu în Principia de limba ed. 1866 d. 118 litt. CC. arata mai târziu, că ar posiedea unu exemplariu contimpuranu cu cartea de sub întrebare, presupunerea despre raritatea cărții se vede caduă; stă mai multu resolvirea acelei alternative: că óre tiparitu-s'a acestu ciaslovu aieva și la Alb'a-Iuli'a și la Sibiiu, ori dóra la Sebesiu, și că óre avut'a doue editiuni, precum se sustiene.“

În cărțile din bibliotec'a mea privata se afla atare carte, care s'ar parea a fi ciaslovulu de sub întrebare, și examinarea ei ne-ar putea aduce cu unu pasiu mai aprópe, sau eventualu chiaru în starea de a putea resolví întrebarea, nu cumva din nenorocire i-ar lipsí dinpreuna

cu alte 4 folie dela începutu și foli'a titularia, că și din multe alte cărți romanesci; dar' fiindu-că acest'a lipsesce, deductiunile ne cauta se le basamu pre alte momente. În exemplariulu nostru mai lipsescu și dela capetu câte-va foi. Textulu rogatiunilor se continua până la pag. 244. Partea acelu terminata cu rogatiunile de diminéti'a e legata prin cuvintele tipografiloru cu partea urmatória — *Sinacsariulu*, carele încependu cu 1 Septemvre și continendu și cântarile serbatoriloru (pesne, troparie, condace, marirea și acum) în serie chronologica se continua până la pag. 328. Deci se estinde dela 4—328 fol. paginate. Formatulu cărții e octavu micu, pre diumetate că molitvelniculu popei Ioanu din Vintiu tiparitu pre timpulu tipografulu G. Chiriacu la anul 1689 sub metropolitulu Barlaamu.

În textulu tiparitu cu negru literele initiali și rubricile — tipiculu — sunt că și în molitvelnicu cu rosii, variéza înșă în cătuva dela pag. 212—244 rogatiunile dela prea s. cuminecatura; cele de sér'a și diminéti'a nu au litere initiali rosie. Altcum totu textulu de pre pagine e cuprinsu în cadru cu cirade pre margine, care comparatu cu cadratur'a interna de pre foli'a titulu a molitvelniculu, ne-ar face se deducemu că s'a tiparitu în tipografi'a metropoliei din Alb'a-Iuli'a. Literele la parere se vedu a fi mai mici de cătu în molitvelnicu. Cuvintele tipografiloru înca militéza pre lângă Alb'a-Iuli'a, fiindu mai totu acele, cari și în molitvelnicu, numai cătu sub numele lui G. Chiriacu e tiparitu și numele lui Avramu archidiaconulu. Pentru comparare le reproducemu aci din amendoue cărțile:

In molitvelnicu:

„Slava și lauda lui Dumnezeu unuia în (troi)tiá ii damu: carele bine au voitu dev ... dupa începutulu și sferșitul cărții acesteia, ce se dice molitvelnicu. Éra pe tine pravoslavnice cetitoriule cu umilintia te rogamu, ca... vei aflá nescare gresiuri în lucrulu nostru, alu tipografie, se nu blastemi, ci cu blandetia îndreptéza și plinesce, că și noi suntemu ómeni ace.... (nepo)tintie tienuti de slab'a fire.... nice unu omu a remané fara..... éra te rogamu pravoslavnice cetit(oriu) iérta, că și tu se dobândesci iert(atiune dela) Domnulu nostru Is. Chr. alu cărui'a... mila și noi ne rogamu se fia cu tine p(ururea).“

„Chiriacu G. i tipogr. mol.“

(cu cirilice:)

Кириакъ Г. и Типогр. мѡл.

In ciaslovu:

„Pre tine pravoslavnice cetitoriule cu umilintia te rogamu, unde vei aflá nescare gresiuri în lucrulu acest'a alu nostru, în slove, în cuvinte, se nu blastemi, ci cu blandetia îndreptéza: și plinesce, se va pre cătu amu potutu cu nevointia amu lucratu, și pre cum amu aflatu în isvodu, asiá amu datu și în tipariu: Ce te rugamu iérta, că și tu se dobândesci iertatiunea dela Domnulu nostru Is. Chr. alu cărui'a daru și mila și noi ilu rugamu se fia cu tine pururea.“

Iubitori de ostenéla:

Popa Chiriacu G. i. tip. și Avraam Archidiacon.

(cu cirilice:)

Попа Кириакъ Г. и Тип. ши
Авраамъ Архидиакъ.

In câtu pentru limba observamu, că rogatiunile, mai alesu psalmii sunt tipariti dupa versiuni diferite. Puține citate in alaturare din ambe cărțile voru aretá evidentu diferinti'a cea mare in acelesi viersuri:

Din molitvelnicu:

Din ciaslovu:

Starea I.

„Fía mil'a ta cá se me mangaie dupa cuventul teu pre robulu teu.“

„Faca-se mil'a ta cá se me mangaie pre mine dupa cuventarea ta robului teu.“

„Se vía spre mine indurarile tale, si voiu vía: cá legea ta invetiatura mie este.“

„Vía mie indurarile tale si voiu traí, căci legea ta cugetulu meu este.“

Starea II.

„Asteptara-me pre mine peccatosii se me pierdia, marturiile tale socotii.“

„Pre mine ingaduirea peccatosii cá se me pierdia, marturiile tale precepui.“

„Atóta sfêrsirea vediui sfêrsitul, lata-i porunca ta fórte.“

„Atota sevêrsirea vediui marginea, larga-i porunc'a ta fórte.“

„Mai vêrtosu de toti invetiatorii miei intielegu, cá marturiile tale invetiatura mie sunt.“

„Mai multu decâtu toti ceia ce me invetia pre mine precepui, căci marturiile tale cugetulu meu este.“

Starea III.

„Pasii miei indirépta dupa cuventulu teu, cá se nu domnéscá spre mine nici o strembatate.“

„Pasii miei indireptéza dupa cuventulu teu, si se nu me stapanéscá tóta fâradelegea.“

„Topi-me pre mine dorirea ta, pentrucá uitara pismasii miei cuventulu teu.“

„Topitu-m'au revnirea ta, căci uitara cuventele tale vrasmasii miei.“

Cu totulu contrariulu se vede in tecstulu unor'a din celelalte rogaciuni si cântari ale acestoru doue cărți, de óre-ce in cuvinte si formele lorú cá si in topica si ortografia, cu rare esceptiuni convinu si sunt dupa aceeași versiune. Asiá de comparamu canonulu invierei (dela Pasci) abíá se observa diferintiá in unu locu doue. Totu asiá si in formele de timpu la vorbe — mai tóte convinu, fiindu usitate perfecte simple si formele întórse alu futurului. In ortografia inca nu ocura diferintiá, de câtu in rare locuri la formarea genitivului sing. articulatu in numele de I. declinatiune.

Un'a ce insemnamu despre acestu ciaslovu, cá si despre alte cărți vechie romanesci este, cá de si ocuro in elu unele cuvinte mai alesu slavóne, ce sunt de a se lapedá fâra scrupulu, se afla totusi, afara de formele perfecteloru simple la verbe, cari si altcum ar fi de doritu cá érasí sè se generalizeze, precum de exemplu se afla in muntii Abrudului, se afla, dicemu, cuvinte cu multu mai curate si de elegantiá, pre cari scrietorii mai târdíi din seclulu alu XVIII si XIX nu le-au luatú in consideratiune, ci le-au mai convenitu a le inlocuí cu altele rele si straine. Asiá déca luamu de exemplu orologieriulu celu mare cu litere din 1835 (in Blasiu), aflamu cá in psalmulu de inceputu dela *inseratu* (CIII) cuventulu *rostru* din ciaslovu, e inlocuitu cu *gura*, cuventulu *vestimentu*

cu *haina*, éra in psalmulu CXLI *sufletu* inlocuitu prin *duchu*, *vina* prin *viclesingru*, *limbele* suplenitu prin *némuri*.

Credemu cá nu ni se va imputá, déca ne permitemu a spune modest'a parere, care nu este numai a nóstra, chiaru acumu, cându se lucra la transcrierea cu litere latine si corectarea cărtiloru bisericesci, cá aru fi de doritu, cá pre lângá compararea cu textulu originale alu limbei grecesci, sé nu se arunce la o parte nici editiunile vechi, in cari aflamu unele cuvinte, de si esite din usulu comunu, dar' nu de máí pučinu pretiu decâtu neologismii, ce se încérca a se víri in limba.

Ne-amu permisú acésta digresiune, fâra cá se damu ansa la susceptibilitati, din simpl'a convingere, cá dupa ce vedemu cumcá si romanii din alte pârti au inceputu a-si desvoltá activitatea pre terenulu corecturei si alu transcrierei cărtiloru bisericesci, si precum se vede cu reserve, care diferu de ale nóstre, de sí in unele dogme esite diferinti'a, in interesulu comunu nu este consultu a ne abate cu limb'a. Remanerea in aprópe in totu casulu va fi mai probabile, déca ferindu-ne de innoiri incungurabili, unde e posibilu ne vomu luá recursulu la editiunile vechi, in cari betranii ne-au depusu unu tesauru, ce de si nu s'ar para a avea lustrulu modernitatiei, este maretiu, este propriu alu nostru, si ar fi dauna nespusa, déca l'amu lasá se zaca ascunsu in velulu trecutulu pre paginile cărtiloru vechi, cá si intr'unu momentu, de unde cu asta ocaziune 'lu mai putemu chiamá la víetia, pâna nu'si pierde tipulu si frumuseti'a. Acést'a o intielegemu in genere despre cele mai multe editiuni vechi, pentrucá mai in fia-care se póte aflá ceva utile si acceptabile. Numai unu exemplu: cuventulu *taina* in prefatiunea molitevnicului popei Ioanu din Vintiu e suplinitu prin cuventulu *sacramentu* — de si cu terminatiunea latina (*sacramentumuri*), éra in catechismulu lui G. G. Sincai (din 1783 Blasiu) cu *misteriu*. Din acestea ori care e mai acceptabile decâtu tain'a.

Se revenimu la cartea nóstra!

Din cele atinse despre dens'a se vede apriatu cá:

1. Ciaslovulu nostru e un'a din editiunile mentionate de d. Tim. Cipariu in Principia de limba p. 118 lit. CC. si ca pop'a Chiriacu a fostu tipografulu.

2. Fačia de cuventulu inainte cátra metropolitulu *Teofilu* si fačia de prefatiunea lunga a tipografulu nu suntem in stare a afirmá nimic'a positivu, de óre-ce, cum aretasemu, 'i lipsescu foliele dinainte; din care cauza nici locul tiparirii nu se póte aretá fâra de a'lu fi comparatu cu unu exemplariu întregu.

3. Se presupunemu inse cá s'ar fi tiparitu la Alb'a-Iuli'a, ne face impregiurarea, cá:

a) ram'a cuadrata de pre marginile pagineloru convine cu cuadratur'a interna de pre foli'a titul. a molitevnicului;

b) cá versiunea, afara de psalmi este un'a in rogatiunile si cantarile ce convinu;

c) cá cuvintele tipografiloru din ciaslovu in unele convinu cu cele din molitevnicu.

Probabilitatea se vede asiá dara a militá pre lángha Alb'a-Iuli'a si inca pre lángha acea editiune, carea dupa rrvds. d. Cipariu are prefatiunea cea lunga cu 3 folie nepaginate si 332 paginate. Aceea ce se póte opune acestei pareri este inse, cá pop'a Chiriacu la d. Cipariu e citatu in silab'a prima cu ν cirilicu, care corespunde la y séu la ν grecescu (Κυρι̅ακ), precum se afla si in molitevnicu; éra in ciaslovulu nostru cu η grecescu (Κη̅ρι̅ακ) si in estu din urma sub numele popei Chiriacu stá tiparitu si Avraamu archidiaconulu.

Acestea impregiurari ne punu in stare de a putea face distingere, cá óre acestu ciaslovu este anume un'a, si care din editiunile amintite de d. Tim. Cipariu.

II.

A dou'a carte de interesu literariu, ce o atingemu aci este unu liturgieriu manuscrisu in 4-u, din care asemenea lipsesce foli'a titulu. Se estinde pre 69 de folie nepaginate, scrise elegantu cu scrisóre cuadrata, slovele initiali si rubricile séu tipiculu cu rosiiu. Tecstulu se incepe cu rogatiunile dela *inseratu* si fara cá se fia pusu intregu *inseratulu* si *introitul* séu *manecarea*, urméza nemediulocitu cele 12 rogatiuni dela *manecare*, — dupa aceste liturgi'a s-lui *Chrisostomu*, apoi a mar. *Vasilii*, lipsesce inse cea a presantiteloru si se termina cu deslegarile dela serbatori si cele de preste septemana. Din form'a esterna a cuprinsului reduce la manuscriptulu citatu de d. Cipariu in Principia de limba la pag. 115 lit Yy, cu acea diferentia, cá e curatu romanesce; literale initiali nu sunt aurite si la capetu nu se afla rogatiunile dela chirotonirea persóneloru bisericesci. Esclamatiiunile inca-su numai romanesce.

Cá se fia acestu manuscrisu transilvanu ori dóra din Romani'a, nu suntemu in stare a dechiará cu precisiune, decâtu numai pre cátu amu puté-o face pre temeiuulu celoru ce urméza. A precisá timpulu scrierei inca numai intru atât'a amu putea, in cátu permittu rezultatele compararei din respectulu limbei cu editiunile tiparite, si din alte puncte de vedere.

Ce merita a fi insemnatu dupa form'a externa este, cá icón'a prin care se intipuesce prepararea discosului (proscodi'a) reduce la cea din liturgieriu de Bucuresci tiparitu cu spesele lui *Daniele* metropolitulu Ungro-Vlachiei in dilele domnului Ioanu Nicolau Alexandru VV. la anulu 1728; de óre-ce atâtu in manuscriptu, cátu si in editiunea bucurescéna particéu'a prea curatei Vergure — cautandu din fatia e pusa de-a stángha din susu de particellele celoru 9 cete lángha inscriptiunea Christosu, pre cându in liturgiile nóstre conformu „*aprópe a statutu imperatés'a de-a drépl'a ta*“ stá de ceea parte lángha cuventulu Iisusu. Asta impregiurare s'ar vedé a militá pentru Romani'a, déca in ecteni'a cea mare dela inceputulu liturgiei s-tului Chrisostomu nu ar obveni cuventulu „*imperatulu nostru*.“ Diferenti'a si altcum este mare intre cuvintele ecteniei din amendoué cãrtile, cáci in editiunea bucurescéna stá: „Pentru credintiosulu si iubitoriuulu de Christosu domnulu nostru si pentru tóta curtea

si ostasii lui“ etc., éra in manuscriptulu nostru: „Pentru credintiosulu si iubitoriuulu de Christosu imperatulu nostru si pentru tóta polat'a si voinicii lui“ etc. E probabilu asiá dara, cá si de s'ar fi descrisu acest'a de pre cutare exemplariu usitatu in Romani'a, a fostu destinatulu pentru usulu de dincóce de munti, cu tóte cá in alte locuri nu mai ocure cuventulu *imperatu, ci domnu*.

Déca-lu comparamu cu editiunile nóstre tiparite in-cépédu dela I-a editiune — pâna la a III-a ultima cu cirilice (1807), aflamu cá — fara de a cautá la slavonismii ce ocure in densulu — contine cuvinte atâtu dupa forma cátu si dupa romanitate mai acceptabile decâtu editiunile acestea. Se nu vorbimu despre editiunea IV-a mai recente, I-a cu litere latine, nici chiaru despre cea din 1807, care e cea mai latita la greco-catolici, ci numai despre cele doue editiuni de mai nainte, si despre aceste inca numai intr'un'a, pentrucá afara de un'a ne-insemnata diferentia, ambele convinu intru tóte.

Editiunea I-a se tiparise la anulu 1756 cu bine-cuventarea episcopului *Petru Pavelu* Aaronu prin tipografulu *Michailu Becskereki* in tipografi'a monastirei s. Treimi in *Blasiu*. In asta editiune prepararea *discosului* — intipuirea *agnelului* — nu se afla, e intrepusa inse intre cuvintele dela cuminecare si rogatiunea: „Dómne nu sum vrednicu“, la mandatulu episcopului, precum spune Sam. Clainu in istori'a despre inceputulu unirei in Acte si fragmente de Tim. Cipariu, pag. 110. Diferenti'a este puçina intre acést'a si a II-a editiune urmata la anulu 1775 totu la Blasiu in monastirea Bunei-Vestiri, cu bine-cuventarea celoru mai mari (pre atunci erá episcopu Gr. Maioru) aprobatu prin revisorulu cãrtiloru Ieronimu Kalnoki, carele nu scimu *quo titulo* se subscie — canonicu — inainte de fundarea capitulului catedrale prin nemoritoriulu I. Bobu, la a cãrui alegere de episcopu (a. 1783) se vede cá si Kalnoki capetase unu votu, déca nu cumva consiliarii episcopului purtara acestu titulu si mai nainte de I. Bobu. Cartea se diortosise prin ieromonachulu Germanu, fiindu tipografu Petru Popa-Vici *Râmnicenulu*. Diortositoriulu insusi spune, cá precum a aflatu in isvodulu de mai nainte, asiá a tiparitu si nu a schimbatu nimicu, decâtu cá a adausu la capetu rogatiunea pentru binecuventarea carnuriloru la pasci, éra despre icón'a agnelului, ce se afla pusa in asta (II-a) editiune, nu face amintire. Intr'altele nu diferu, ci din cuventu in cuventu convinu ambele; de aceea disemu, cá putemu vorbi intr'un'a despre ele.

Cumcá manuscriptulu nostru este mai vechiu decâtu I-a editiune, nici nu cade sub intrebare, si de óre-ce rogatiunea citata se introdusesse numai sub episcopulu P. P. Aronu, nici nu póte servi de base de a afirmá, cá óre folositu a fostu acestu manuscriptu la greco-catolici, ori dóra la gr. orientali, ce altcum nici nu impórta din respectu limbisticu.

Cá se putemu conchide celu puçinu aprosimativu — in form'a sa — la timpulu cându a pututu sè se scria, se cere se facemu comparatiune in cuvinte si forme cu editiunile mai vechi ale liturgierului si ale altoru cãrti

bisericesci. Din liturgierii editiuni mai vechi tiparite nu ne stau la dispoziție, decât cea *bucurescă* din 1728 întreaga, și erau fragmentul din liturgi'a de *Iasi* tiparita la anul 1679 produsu în *Analecte* de T. Cipariu p. 223—226. Diferința între manuscriptul și edițiunea *bucurescă* este, că în locurile paralele ocurecuvinte că și următoarele:

Manuscrisul.	Edițiunea <i>bucurească</i> 1728.
Despuitoriu	Stapenu
sufetescu	duhovnicescu
omeni	norodu
oarece	orice
manule	mainile
judecările	judecatile
faptele	fapturele
insufletire	suflare
pucinelu	pucintelu
imple	umple
frumsetia	podoba
barbati cruntati	barbatii sangiuiloru.
sfintire	sfintenia
despuitoria	stapena
intratu	intrare
luptatoriu	pismasiu
apostolésca	apostolicésca
rostu.	gura.

Afara de acestea și altele mai însemnamu că particularitate dicerea din manuscriptul: „Christosu adevăratu Dumnedieulu nostru“, care în edițiunea *bucurească* e: „Christosu adevăratulu Domnulu nostru“; formă articolului lui (lui) în genit. substantivelor de a II-a declinație în unele locuri nu e legată de nume; cuventulu arhangeli în manuscriptul după analogia cu limbă greacă e scrisu cu *gg*, era în edițiunea *bucurească* cu *ng*. Din punctu ortografic considerandu manuscriptulu, e de însemnatu, că în cuvintele fem. de III. declinat. casurile drepte (N. ac.) sing. articulat (că: pacea, lumea, starea, liniscea, curtea, stemperarea, împreunarea și alt. și adverbialu pururea), *ea* din fine în manuscriptul e cu litera cirilică *а* că și în liturgi'a de *Iasi* din 1679, era în edițiunea *bucurească* cu cirilic'a *ѣ*.

Deci fără de a căuta la impregiurarea, că manuscriptulu se se fi usitatu pre timpulu cându — celu puțin dincă de munti — nu există liturgierii tiparitu curatu romănesc, urmăza că manuscriptulu se fia mai vechiu decât seclulu XVIII, respective mai înainte de de anul 1728, și prin urmăre productulu seclulu XVII. Dreptu că limbă din acestu manuscriptul se departa de cele de antăiu cărți romănesce tiparite în seclulu XVI, (vedi la Tim. Cipariu în *Analecte* pag. XIX lit. A—G), din care cauza nici nu ne-amu încumeta a dice, că aru fi dora din acestu seclu, dar' cumcă pôte se fia productulu seclulu XVII și pôte mai contimpuranu cu ciaslovulu și moliteviculu preatinsu de sub Barlaamu, ne facu se deducemu următoarele impregiurari, că:

1. De și din respectulu formelor și mai alesu alu usitării timpurilor simple, cari nu prea obvinu în ma-

nuscriptu, s'aru vedé a fi productulu timpurilor mai dincă, totuși această impregiurare nu se pare a eschide scrierea lui în seclulu XVII ori începutulu seclulu XVIII; pentrucă stilulu liturgiei avendu forma de rogatiuni, nu prea admite formă istorică și descriptivă, unde convine usulu timpurilor simple. Parerea noastră se vede a fi propăta și prin ecteni'a cea mare din liturgi'a *Iasiana* dela 1679 reproducă în *Analecte* pag. 223—226. Deci timpulu, în care se pôte pune scrierea acestui liturgierii cu mare probabilitate, pôte fi între anii 1675 și 1697, sau celu multu capetulu seclulu XVII ori începutulu seclulu XVIII, și acést'a din motivulu că:

2. În asiediamintele metropolitulu *Sav'a* din 1675 punct. 1 se dice: „Cuventulu lui Dumnedieu se se vestésca în limbă noastră romănescă, creștiniloru în biserică, și unde va trebui și va fi lipsă.“ 2. „Care cărți sunt scrise și scose pe limbă romănescă, se se cetésca în biserică creștiniloru, și intru alte locuri, unde va fi lipsă. Vedi acte și fragmente T. Cipariu p. 145—146; era în rînduele *soborului mare* totu din acelu anu, tinutu sub metropolitulu *Sav'a* la punct. 8, se dice apriatu: „Popii cari nu se nevoiescu cu romană, ci totu cu serbă; unii că aceia și loru facu — și de cătra Dumnedieu pedepsă și de cătra poporani uratiune și soborulu scade, — aceia cu unu cuventu se se oprésca din popă.“ Vedi loc. cit. p. 149—150. Din acestea se vede, că reacțiunea în contră limbii slavone eră începută încă pre la anul 1675, dar' cumcă pre cătu se puté eră paralisată încă și pre la anul 1698. Arata:

3. Instrucțiunea data lui *Athanasie* de cătra patriarhulu *Ierosolimitanu*, carele la punct. 5 dice: „Trebuie archieria ta slujbă bisericeii, adică ochtoichulu, mineiele și alte cărți, ce se cantă dominecele și serbatoriile, și *slujb'a de tôte dilele*, se te nevoiescu cu deadinsulu se se cetésca tôte pre limbă slavonésca seu elinésca, era nu romănescă seu într'altu chipu.“ Cumcă paralisarea a pututu seși aiba succesulu, credemu

4. și din impregiurarea, că în instrumentulu de transpoziție*) luatulu de cătra protopopi dela metrop. *Sav'a Brancoviciu* la mandatulu lui Mich. Apafi în an. 1679 la punctu 8 „cărțile bisericesci“ de și ocure că cărți romănesce: psaltirea, testamentulu, pravil'a mare, unu prologu, evangeli'a romănescă, și apostolu romănescu, de liturgi'a romănescă nu este amintire. De aci se pôte deduce, că deca nici în monastirea metropoliei, nici chiaru între cărțile metropolitulu nu se amintesc, cu atătu mai puținulu puté se existe atare carte pre la bisericile de în afara. Însa

5. Canonulu 14 alu soborulu din 1700 sept. 14 dice: „Popii se facă slujbă cătu voru puté romănesc: evangeli'a și povestea se întelégă creștinii; ér' de nu va povesti în tôte domineci și în tôte serbatori, acelu popă să se globésca cu 12 florinti, ér' de nu va gândi la birsiagu, se fia lepadatu din preotia.“ V. Acte sinodale de I. Moldovanu P. 121 T. II Blasiu 1872.

*) Inventariu.

Acestea ne facu a conchide, că liturgieriulu nostru să se fi scrisu între anii 1675 și 1700 séu cu unu anu doi mai încóce, căci

6. a) la 1680 aflamu tiparita liturgi'a slavo-românésca la *Bucuresci*.

b) la anulul 1697 liturgi'a tiparita românesce la *Tergovisce*.

c) Cu un anu mai târziu — 1698 — totu românesce tiparita la Rîmnicu — déca cumva aceste două nu suntu dubie.

d) la anulul 1697 aparuse liturgi'a tiparita la *Iasi*, si

e) mai înainte de acésta liturgi'a citata mai susu a metropolitului Moldaviei Dositeiu, despre ale carui traduceri Radu Tempea în „Cuvěntu înainte“ la gramatic'a rom. din 1797 (Sibiu) dice că „mai multu suntu întogmite intru asemenarea originalului limbei nóstre, decâtu celelalte cărți bisericesci“ s. a.

Necesitatea de a se fi scrisu acestu liturgeriu se póte presupune cu multu dreptu între anii 1675 și 1700, de óre-ce, — precumu atinsemu, în un'a din ectenie ocure cuvěntulu „*imperatu*,” ce înainte de timpulu, când Transilvani'a veni sub imperatulu Austriei nu aru fi potutu să se vire în tectsu; dreptu-ce și în editiunile de mai nainte, de exemplu în molitevniculu lui Barlaamu sta „*craiu*“ nu imperatoru. Scrierea mai târzie a acestui liturgeriu se pare a o face de prisosu esistenti'a esemplarielor tiparite de dincolo de munti.

(Va urmá.)

Abecedariu romanescu din seclulu XVII.

În dilele aceste dedemu în bibliotec'a „*Museului transilvanu*,” dupa binevoítorea indegetare a dlui bibliotecariu alu numitului museu, Dr. Carolu Szabó, preste unu abecedariu romanescu tiparitu pre la finele seclului XVII. Nu ne aducemu aminte, că cestiunat'a carte didactica se fia fostu până acumu óre-undev'a mentiuata și descrisa. Celu puțin nu se memorédia nice în Catalogulu bibliograficu alu lui Dem. Jarcu, nice în *Crestomatia* și *Principi'a* de T. Cipariu, nice în alte asemeni scrieri. Și cu tóte aceste dèns'a fára indoéla e de interesu pentru cei ce urmarescu cu ceva atentiune cursulu desvoltarii literaturii și culturii nóstre.

Ne permitemu dreptu aceea a face cunoscuta numit'a cárticica, fia macaru în liniamente cătu de generali și scurte.

Éca aci, transcriindu literile cirlice cu latine și pastrându dupa potintia ortografi'a formelor gramaticali, titlulu ei întregu:

„*Bucovna*, ce are în sine deprinderea invetiaturii copiiloru la carte, și simvolulu credintii crestinesci, dice porunci ale legii vechi și ale cei nóue, șapte taine ale biserecii resaritului, iproci. Cu voi'a sfintitului chiru

Atanasie mitropolitulu tierii Ardélului; acumu àntàiu într'acést'a chipu tocmita și tiparita în sànt'a mitropolia în Belgradu, de Michaiu Istvanovici tipografulu; anulu Domnului 1699.“ La finele cárticelei se mai însémna și „*purtatorii de grige tipografiei, cinstitulul protopopu Georgie notaresiulu Daianulu, i panu Ratiu Istvan Kisfaludi odorbireulu Belgradului.*“

Cárticic'a pre 66 pagine nenumerisate în formatu 8-vu micu, și legate în paretu de lemn, contine literile cirlice capitali și cele mai mici, în numeru de 44, adeca și pre ω , pre carele d. J. Manliu (*Cursu element. de literat.*, Bucuresci 1881, adausu pag. 83) 'lu afla mai àntàiu într'o bucóvna tiparita în Rîmnicu la 1814. Se aréta apoi vocalile, diftongii, și consunele, unde autoriulu cárticelei observa, că se cade a scí, că *th, x, y, fh, ps* pentru numele și cuvintele grecesci le-au primitu Slovenii.“ Urmédia silabisarea: vocalele și diftongii în ordine cu un'a și cu două consune: dupa aceea o „*insemnare pentru cumu se cade a slovní slovele, ce au de asupr'a titla,*“ adeca prescurtari scripturistice, p. e. Isu, Iilu = Isusu, Israilu, și o alta suma de cuvinte de aceste, mai tóte slave, pre pag. 12—14, se adaugu și „*prosodiele ortografiei*“ va se dica accentele cu numirile loru grece (*oxi'a, bare'a, paercu etc.*), cumu și interpunctiunile cu numirile loru slave (*zapetai'r, dvotocie scl.*)

Acumu vine rugaciunea, cându va se încépa copilulu a invetiá: rugaciunea diminetiei (*Imperate cerescu, Pré sánta Treime, Tatalu nostru, Din somnu sculându-me*); simbolulu niceno-constantinopolitanu séu credilulu și celu alu sántului Atanasiu Alesandrinulu, și dice precepte ale lui Dumnedieu. La acestea e de insemnatu, că de alu doile preceptu se pune „*Nice-ti face tie chipu cioplitu scl.*“ asiá cătu în consecentia de alu treile preceptu în cárticica se ia preceptulu nostru alu doile, și asiá mai departe. Vinu apoi două mandate principali ale legii veche, și siese perfectiuni ale legii cei nóue (*Mat. 5, 21 și urm.*) Dela pag. 36—62 în întrebări și respunsuri se esplica fiinti'a și efectele celoru șapte sacramente, întemeierea loru prin I. Cristosu documentându-se de varie locuri ale Scripturei, arétându-se începutulu rogaciuniloru și locurile respective din liturgiariu și euhologiu séu molitvenicu. În fine abecedariulu nostru încheia enumerându cele trei fapte bune séu vèrtuti teologice, cele patru vèrtuti naturali, șapte daruri și dóspre dice frupte ale Spiritului s., șapte lucruri ale misericordiei trupesci și șapte faceri de bine în contr'a acestor'a, și patru lucruri mai de apoi ale omului.

Limb'a abecedariului preste totu luându e cea vechia românesca, carea, cumu scimu, se estinde până cătra a. 1710. Nu se póte negá, că dèns'a inclina multu cătra românesca mai nóua; posede inse cu tóte aceste nu puțin vorbe cumu și forme gramaticali și sintactice mai antice și mai originali. Éca câteva probe.

Lesicali și fonetice: *besereca, den, pren, desupr'a umintia*, de pururea *finciosu, mainte* = mai înainte, *direptu* și *dereptu, asinu, întrebaciune cumenecatúra,*

form'a, materi'a, staciosu = constante, *ce* = ci, *căce*, *testamentu, cuceria, curatia, bunulu vestitoriu* = evangelistu, *se* (e chiaru, botezându-se), *insemnându* (e ch.) *psalmist'a* = psalmistulu, *adeverédia adevératu* = adevéresce adevéritu, *spre* = lat. super, *pierdutu, mieu, ne apara* = ne opresce, *cu deadinsu, de* = decâtu, *aibi, juruintia, jurare, episcopulu* (accentulu pre *i*), *sangele lege impungere* scl. cu *ge, de* = despre, *stingu* (i chiaru), *dupre* = dupa, *cumu* = că, si alte asemeni.

Forme gramaticali si sintactice: *sânta inviarea ta cântamu, si ierta nôue pecatele, multiamescu-ti pre sânta troitia, nice pre capulu teu se te juri, cere la tine, sórele lui stralucesce spre cei rei si spre cei buni, si-ieau parte despre dênsele* = din, *graesce, scrie de dice* = dicându, *cel'a ce adevéredia pre noi, materia este-i si vinulu, preste acestea ce-su puse inainte daruri, prin cea de supr'a punere a mâniloru, marturie pentru cum se cade a se marturist, de acum fi pãdiendute că se nu mai gresiesci, dându-le potere spre tôte nepotintiele omenesci, untu de lemnulu, genitivodat. liturghiii, preotiii, Lucai, si preste totu articlulu si terminatiunile flecsiunarie esactu indegetate, pronumele enclitice si ausiliarele adese-ori postpuse, scl.*

Inca dóue trei oserbatiuni din punctu de vedere istoricu si culturale românescu.

Cumu vediumu din titlulu cãrticelei nôstre, Atanasiu se dice a fi metropolitu, éra Belgradulu metropolia. Bine se ne insemnamu atari titli. Ei suntu totu atâte argumente si documente istorice, mai alesu intre impregiurarile nôstre de adi, fatia de unii istoriografi maghiari moderni, cari incepu a atrage la indoéla si a negá esistenti'a unui scaunu metropolitanu românescu din timpurile mai vechi in Transilvani'a, si càror'a — nu scimu, din orbia, ignorantia, ori ce cauza? — prindu in dilele nôstre a secundá si unii istorici bisericesci români. „Atanasiu metropolitu si Belgradulu metropolia“: cine se créda, că între persecutiunile si desastrele, sub cari gemeá, suntu acumu dóue sute de ani poporulu românú din acésta patria, s'ar fi permisú acei titlii, de cumv'a sciinti'a si consecinti'a istorica despre vechimea in memoriale a acelor'a n'aru fi esistatu pe atuncea in principatulu Ardélului?....

Batetoriu la ochi e in Abecedariulu din cestiune si aceea, că mai pe fie-care pagina se întóna disciplin'a si credinti'a dreptu-meritóriei beserice a resaritului. Se scie, că sub Atanasiu, metropolitulu aprobatoriu alu cãrticelei, s'a întemplatu unirea bisericesca a Româniloru ciscarpătini. Acestu modu dara din impregiurarea memorata se pare, că atátu archipastoriulu, câtu si auctoriu si ingrigitorii tiparirii abecedariulu érá cu fric'a in spate, se zemea de curse si laçuri, cari de atâtea ori se tinerã bieteii natiuni române de càtra adversari, chiaru sub preteste si cu moméle de ale religiunei si mântuirei sufletulu.

Pre urma din cele mai susu dise despre esplicarea i desvoltarea celoru siepte sacramente pare mai multu că erosimile, că cãrticic'a din vorba érá destinata totodata

si pentru cei ce se prepara la statulu preutiescu. Ce modesta mesura de cunoscintie dela nisce fiitori conducatori si luminatori ai poporului! In sinodulu unirei mesur'a acést'a érá ce-i dreptu, se se mai adauga, decidându-se, că candidatii la preutia, pre lângã cetitu si scrisu, se mai scia si Psaltirea de rostu; dara in siedinti'a urmatóre sântulu sinodu revení asupr'a acestei decisiuni, o asemenea pretensiune aflându se prea esagerata.

Cãta diferintia in acestu respectu — charu ceriului, — între atunci si acumu, între eri si adi! E cu neputintia, că contemplarea acestei diferintie se nu ne dea inima, se nu imbarbate, insufletiesca si otielésca, si in luptele presintelui. Numai preutii si inteligintii nostri seculari se stea, toti cá unulu si unulu cá toti, fie-care cu demnitate si resolutiune la postulu seu de onóre. — De n'a peritu Românulu....

(Dupa „Amiculu Familiei.“)

Dr. Gregoriu Silasi.

Disertatiune.

„Cultur'a, concordia si labórea, aceste trei sunt armele invingátóre in ori-ce lupta.“

Bumbacu.

In ori-ce parte ne întórcemu privirile, pretutindenea intimpinamu lupte infiorátóre, pretutindenea versari de sãnge enorme. Paméntulu e ingrasiatu de sãnge omenescu, si rîurile colorate de elu. Ací unu poporu se lupta si voiesce cu pretiulu sãngelui se-'si rescumpere scump'a sa libertate si independintia. — Colea unu altu poporu se lupta pentru recãstigarea teritoriulu perdutu; nu mai departe alte dóue popóra 'si mesura poterile si se cërta pentru antanietate; la tôte aceste vedemu că se ceru torenti de sãnge.

Inim'a se infióra si imple de recéla, arm'a inimica se bucura de ucideri. Corpurile luptátóre fãra suflare devinu in câmpurile de onóre prada fiereloru selbatece si nutreméntu paseriloru ceriulu. Numai o lupta e, — de si cea mai grea, carea desfatéza inim'a si inaltia spiritulu.

In o astfeliu de lupta órele disparu, luptatorii combatenti nu mai cugeta la cutropiri — la omoruri sãngeróse; ambitiunea loru legitima e a se intrece unii pe altii prin productele geniulu si spiritulu loru; si acést'a e lupt'a pentru desvoltarea, inaintarea si perfectionarea omenimei, séu dicéndu astfeliu: „Lupt'a e in contr'a celui mai cumplitu inimicu alu omenimei, in contr'a intunerecului celui adéncu, in contr'a ignorantiei“, e o lupta că aceea, carea dela unu timpu devine secularã. Ea primesce in aren'a sa pre luptatori din tóta lumea, fãra distingere de nationalitate, religiune séu etate. Asia vedemu betràni cari au incaruntitu in atare lupta, incordându-se si astadi cá nici-odata. Arm'a loru tremurãnda

se pare că respira fulgeru, tunetu, trasnetu, reflectându până la ceriu, și încă în victori'a lor cea glorioasă trebuie să ne miramu cumu alérga că flamur'a, ce mai înainte fluturase în abisu se o puna falfaindu la lumina.

Că invingatori primescu cununi, în cari flórea cea mai frumoasă și nevastă, respândindu dela sine miliarde colori e „*nemorirea*“. Arm'a e simpla, lupt'a giganteca, dar' pre câtu e de simpla arm'a pre atâtu e de mare puterea, căci e puterea spiritului. Privimu și prin tineri, cari imitându esemplu celor veterani, se duc în acelu câmpu vastu, luându asupra'si o sarcina atâtu de grea, și scopulu lor nu e altulu, decâtu că odata se fia și ei eroii timpului. După ostenele mari, după încordari îndelungate unindu-se puterile beligerante, inamiculu celu de mórte cade invinsu. Pre ceriulu de asupr'a regnului seu apare unu sóre, a carui lume din ce în ce se totu maresce și în fine nimicesce întunereculu ce mai înainte existase; omenimea se înaltea că prin farmecu.

Acumu permiteti-mi D. și D. se ve amintescu în puține linii despre urmarile acestei lupte, despre civilizatiune că uniculu mediulocu de dezvoltare a tuturor popórelor preste totu și în specia despre cultur'a și înaintarea poporului român.

Fia-care seclu 'și are spiritulu seu. Fia-care seclu au avut influentia mare atâtu asupr'a vietiei interne câtu și externe a popórelor. Unulu de o parte a condusu omenimea la torturi înfiorátore sufletesci și trupesci, altulu cu totul contrariu, i-a deschisu unu câmpu largu spre totu ce e frumosu, nobilu, placutu, dulce și salutaru, — căci până cându omenimea s'a aflatu în statulu naturalu ca în unu chaosu, a avut de a suferi multu; însă îndata ce ómenii au fostu sedusi de idealulu frumosului și placutului, au fostu astrînsi se-'și parasésca acestu statu și se între întru altulu mai siguru, în statulu civilizatiunei. Dar' că se póta merge și ajunge la acésta tînta, carea e cea mai nobila a genului umanu, încă a trebuitu să se lupte. Barbatii nascuti din sinulu omenimei, cari se pareau a fi trimisi de provedintia și cari mai întâi au venit la acésta idee, sacrificara tóta activitatea lor numai și numai se-'și póta realizá ide'a conceputa.

Însă că să se póta bucurá de unu succesu favoritoriu, a trebuitu ei mai întâi se dica un „*adio*“ starei lor primitive și se cerce calea și mediulocu spre acést'a. În fine ei aflara uniculu drumu și singurulu mediulocu, aflara dicu, că nobilitarea sentimentelor și cultivarea facultatilor spirituali sunt unic'a cale, ér' invetiatur'a atâtu teoretica câtu și practica sunt mediulocu corespunditoriu. Fára de acestea nu se póte cugetá o cultura, nu! Dezvoltarea spirituala, prin urmare nu „*civilizatiune*“. Că aceste însă se póta avea unu efectu și mai îmbucuratoriu, trebuie imprasciate și latite în tóta lumea, mai întâi la individi, apoi la societati și acestea apoi voru pasi și mai departe. Asiá dar' sub civilizatiune nu avem se întielegemu altu ceva, decâtu aceea ce a disu cându-va *quinett*: „Că e fapt'a progresului și

a dezvoltarei“ séu după cumu a disu acel'a în altu locu: „că e perfectiunea vietiei civile, dezvoltarea societatiei omenesci disu în sensu propriu și a relatiunei lor.“

Literile, sciintiele, și artile sunt fundamentulu întregii civilizatiuni, căci pretutindenea unde genulu umanu vede stralucindu aceste imagine glorigate ale naturii omenesci, pretutindenea unde vede creându-se acestu tesauru de bunuri sublime, recunósce și dice cu totu dreptulu: aici e „*civilizatiunea*“. Istori'a vechia martora a timpurilor ne spune, că tóte lucrurile omenesci sunt schimbacióse și cu deosebire progresulu și înaintarea. Despre acestu adeveru ne-amu convinsu și încă ne vomu convinge în decursulu timpului. Se luamu d. e. Rom'a în timpii sei cei mai straluciti ai republicei, în asemănare cu cei ai lui Augustu care a avut Mecenatii sei, cine nu va dice că Rom'a lui Augustu nu au fostu mai civilizata decâtu a lui Fabriciu și Cincinatu? Se nu mergemu asiá departe, se ne oprimu puținu la Franci'a, care sta în fruntea civilizatiunei europene de adi și carea că unu sóre respândindu radie de lumina și cultura mai în tóta lumea, bunulu simțiu ne va spune, că alt'a a fostu Franci'a în seclulu alu XIV-lea și alt'a e Franci'a de astadi; séu se mergemu în patria nóstra primitiva în Itali'a și cautându monumentele cele de cultura carea nu mai puținu emuléza cu ele, vomu dice în noi în sine: A fostu Itali'a, dar' astadi e marétiá.

Altele și altele se aru putea aduce de esemplu. Se nu perdemu însă din vedere D. D. aceea ce ne spune totu *Istori'a*, că au cercetat omenimea și timpuri de acelea, cari în furi'a lor imensa au nimicitu totu ce a pututu produce geniulu omenescu. Ómeni mari cu calitati emnente au trebuitu se lucre neincetatu, că se póta recástigá ce au perduto. Dacá astfelu a fostu natur'a acelor timpuri, dacá în mersulu lor nu au crutiatu nimicu, apoi cu totul alt'a e devis'a seclului presente. Vocea lui striga puternicu și chiama omenimea la celu mai înaltu și sântu destinulu alu ei. Popórele miscate de acelu sunetu melodiosu, alérga și în o parte și în alt'a, strabatu tóte, câte atâtu cu puterile fisice câtu și spirituali le sunt posibile, numai să se apropie de mântuire; se ingrigescu de o viétia ferice și de unu venitoriu maretiu. Cu deosebire poporulu român miscatu de accentele vocii sonore, avendu totu-déun'a înainte devis'a că: viétia, puterea și tari'a unui poporu astadi se mesura după cultur'a și sciintia lui, nu a încetatu și nu încetéza dela lucru.

Patriotii adeverati simtindu necesitatea, fie-care în cerculu seu de activitate se silesce cu puteri unite și lucră pentru propagarea luminei, și latirea invetiaturei până în colibele cele mai isolate. Voiescu acei pilastrii ai natiunei că plant'a sadita de Trajanu carea a fostu atacata de procelle și viscoli furibundi, se o aduca la o stare buna, se o provéda cu cele necesarie, că asiá se crésca pana unde e permisu. Activitatea cu atât'a trebuie se fie mai mare, cu câtu scimu și trebuie se marturisimu, că în asemănare cu alte popóre civilizate suntemu încă înapoi. Și ce e caus'a? Ah D-dieule, inim'ami se sfasie de dorere, vocea-mi se innéca, suspinele par' că sfarma

peptulu meu, cându voi se amintescu causele si obstaculele ce au impededatu pe 'poporulu românú; dar' cu tóte aceste me voi reculege, buzele mele voru încercá clocenti'a inimei si astfeliu cá se nu abusezu de patienti'a D-Vóstra cá prin trecátu voi resumá cele mai pncipali.

Poporulu nostru póte cà decátu tóte celelalte a fostu mai espusu sórtei. Nepartinirea timpului l'a adusu la o stare demna de compatimitu, barbari din tóte partile navaliau asupr'a pamèntului ereditu dela stramosi, cari barbari pre totu minutulu i amenintiau viéti'a. Astfeliu Românulu in continuu trebuia se fia in câmpulu lui Marte, cu arm'a in mâna trebuia se-si apere esistenti'a si vetrele strabune. In astfeliu de impregiurari lucru naturalu, cà nobilulu surcelu nu potea se-si caute nutremèntu facultatiloru spirituali, celu ce avea puçina cunoscintia de carte, erá constrinsu se alerge in contr'a inimicului comunu si prin acést'a se impededá dela progresu in sciintia. Totu asemenea sórte avea si bietulu tierénu, càci elu nu-si póte lucrá si cultivá agrii si câmpiile. Timpulu a trecut, inundarile si navalirile se-au repetitu si românulu a statu totu fatia.

O alta causa nu mai puçinu insemnata, dara póte cea mai ponderósa este, cà in decursulu timpului venindu sub domni'a unoru ómeni, cari pe atunci nici nu visau de cultura, trebuí se-'si plece capulu. Prin acést'a românulu a perdutu multu, pentru cà dupa ce acei domnitori cari pre sine se numiau puternici — au prinsu óre-cari redacini de cultura, erá in periclu de a-'si perde chiar' si limb'a, tesaurulu celu mai pretiosu. Ei asupriau si torturau pre românú cá se primésca cultur'a loru. Cu acést'a nu au pututu reusi, de óre-ce e fapta recunoscuta, cà unu poporu nu se póte cultivá, nu face progresu, nu se póte bucurá de o cultura adeverata, daca aceea nu e deprinsa in limb'a materna. „Románulu mai cu séma nu afla dulcétia decátu pre buzele mamei sale“, dice unu scriitoriu. Totusi atát'a au influentiatu, cà au impededatu pre románi dela o cultura nationala, si prin unele machinatiuni ale loru, le-au pusu obstacule preste cari nu au potutu trece timpu indelungatu.

A trei'a causa a fostu, cà românulu nu-i erá ertatu cá se cerceteze scólele, elu erá elevulu scólei suferintieloru si patimei. Istori'a nóstra pastréza pre unele pagine locuri cá acelea, cà românulu i se socotea de crima a âmblá la scóla; totu acel'a care voiá se parasésca grigirea celui mai fidelu animalu alu domnului seu, erá persecutatu si pedepsitu cu mórte, despre cari ér' avemu exemple. In astfeliu de impregiurari cine va putea afirmá, cà românulu i erá cu potintia a se perfectioná in sciintia si a se inaltá la óre-care gradu de cultura? Cine nu va intrebá cu mirare! Cumu de nu a disparutu cu totulu din concertulu celorlalte popóra?! Nu, nu a perítu românulu, elu traiesce si nu póte se piara, pentru cà dupa dis'a unui barbatu devotatu sântei nóstre cause nationale, elu e cá „Fenix“ care renasce din propria sa cenusia. Tóte acelea nu au potutu se distruge din inim'a lui iubirea si sacríulu focu al desvoltarei spirituale. Puneti strainiloru urechi'a vóstra pre

inim'a românulu, ce concerte, ce armonii misterióse ale venitoriului veti audí!

Ah! au trecutú acele timpuri triste pentru românú, au apusu pentru totu-déun'a. Acumu románi! e timpulu cá se risipimu intunereculu celu adèncu alu nesciintiei, se stergemu céti'a de pre ochii nostri; puternicii muri ai amagitoriului labirintu se-i frângemu, cá asiá se ne resara si nóue sórele dreptatii celu de multu doritu. Seclulu presente, dupa cumu amu disu mai susu, e alu reinvierei popóreloru, e seclulu pre care lumea 'lu numesce alu civilisatiunei, alu progresului. Fia-care din noi D-loru si Fratiloru se aiba de scopu „*cultur'a poporului românú.*“ Da! cultur'a poporului românú. Se ne adunamu cu totii micu cu mare, tineru cu betránu in giurulu acestui drapelu, se ne punemu tóte silintiele a-i sustiné onórea, se lucramu cu multa perseverantia, si daca vomu face asiá, putemu crede la reusire. Numai atunci vomu fi linisciti, numai atunci vomu potea dice cà stamu cu putere si in launtru si in afara, cându in cea mai simpla casa vomu aflá pre românú cu cartea in mâna. Cartea D-loru si Fratiloru! Invetiatur'a! éta uniculu midiulocu, prin care poporulu românú va potea figurá cá mare intre celelalte popóra.

Bistr'a in 13 Iuliu 1882.

Ioanu Butnariu.

PARTEA OFICIALA.

Procesu verbale

alu comitetului Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, luatú in siedint'a dela 25 Aprilie n. 1883.

Presiedinte: Iacobu Bolog'a vice-presiedinte. Membri presenti: P. Dunca, B. P. Harsianu, Ioanu Popescu, Dr. Il. Puscariu, Iosifu St. Siulutiu, Visarionu Romanu.

Secretariu: Dr. D. P. Barcianu.

25. Secretariulu presenta raportulu eforiei scolare din Câmpeni, prin care se asternu datele cerute prin harti'a comitetului de dto 3 Fauru Nr. 40, despre starea scólei de acolo in generalu si in specialu a celei de fetitie. (Nr. ex. 98/883)

— Comitetulu considerându de indestulitóre datele cuprinse in acestu raportu, acórda scólei române de fetitie din Câmpeni ajutoriulu de 200 fl. pentru anulu scolasticu 1882/3, care este a se avisa la cassa spre platire.

• 26. Directiunea despartiemèntului VII, Abrudu, presenta 2 disertatiuni, tînute in adunarea generala a despartiemèntului in Albacu, si anumitú:

a) „Cultura, concordia si labórea suntú armele invingetóre in ori-ce lupta.“ de Ioanu Butnariu din Bistra.

b) „Despre Detunat'a“ de I. Popu Reteganulu, din Buciumu-Siasa; cu scopu de a se publicá in „Transilvani'a“ organulu asociatiunei. (Nr. ex. 108/1883.)

— Disertatiunile amintite se transpunu On. Redactiuni a „Transilvaniei“ spre ale publicá, daca voru fi torespun-dietóre.

27. Societatea „Transilvani'a“ din Bucuresci, trimite 200 fl. pentru elevii meseriasi sustinuti de ea, pentru timpul pãna la 1 Octobree 1883, cerendu a i se areta cãti elevi si cari anume esu calfe in decursulu anului curentu si cãndu? Totu-odata insciintieza cá, pãna la regularea unoru afaceri finantiarie, locurile vacante se remãna neocupate pãna la ulteriór'a avisare din partea societatii. (Nr. ex. 110/1883.)

— Suma de 200 fl. fiindu primita, comunicarile servescu spre sciintia, avendu a se comunicá datele cerute.

28. Directiunea despartiemintului XII Deesiu, presenta cu datulu 30 Martie a. c. procesulu verbalu alu siedintiei subcomitetului dela 4 Martie a. c. Din acestu procesu verbalu resulta cá:

a) s'au primitu Studiile constitutionale de G. Meitani, trimise de comitetu pentru bibliotec'a despartiemintului.

b) Din alaturatulu raportu alu comitetului de buna primire a adunarei generale a asociatiunei din an. 1882 se vede cá s'au incassatu cu 53 fl. 48 cr. mai multu, decãtu a fostu recerinti'a pentru acoperirea speseloru avute cu ocaziunea tinerii adunarei generale amintite si cá acésta suma s'a incredintiatu dlui Augustinu Munteanu cu scopu de a se pune spre fructificare la cass'a de pastrare din Deesiu, pentru a intemeia cu timpul unu fondu in favorulu „societatii de lectura romana“ in Deesiu, a carei infiintiare se intentionéza.

c) Se aclude unu raportu despre primirea si rezultatele adunarei generale a asociatiunei din an. 1882, cu deosebita privire la inscrierea de membrii noi si

d) O consemnare a contribuiriloru pentru acoperirea speseloru cauate prin tineria adunarei generale a asociatiunei, cu scopu de a se publicá in organulu asociatiunei. (Nr. ex. 114/1883.)

— Diplomele membriloru noi, cari s'au inscriu la adunarea generala a asociatiunei din an. 1882 fiindu espedate la adres'a despartieminteloru respective, cuprinsulu procesului verbale alu subcomitetului servescu spre sciintia, ér' list'a contribuiriloru se va publicá in „Transilvani'a“.

29. Atanasiu Cototiu, protopopu si presidentulu senatului scolasticu gr. cat. din Siomecut'a, multiamesce in numele acestui senatu pentru ajutoriulu de 100 fl. votatu scólei romãne de acolo. (Nr. ex. 115/1883.)

— Spre sciintia.

30. Dlu advocatu Mateiu Nicol'a cere prin adres'a sa de dto 2 Aprilie indulgenti'a comitetului inca pentru câte-va dile, pentru a puté presentá respunsulu meritoriu in afacerile remasuriloru dupa Avramu Iancu si Ioanu Iancu din Vidra. (Nr. ex. 118/1883.)

— Spre sciintia cu aceea, cá in terminu de 15 dile se astépta negresitu presentarea promisului respunsu si a actelor ce privescu aceste afaceri.

31. Academi'a de sciintie din Budapest'a trimise pentru bibliotec'a asociatiunei transilvane mai multe tomuri din publicatiunile sale mai recente. (Nr. ex. 123/1883.)

— Spre placuta sciintia. Cãrtilé se voru incorpora biblioteciei.

32. Dlu Ioanu Germanu, cassariu alu despartiemintului IX (Bradu) aréta, cá nepotendu-se intruni subcomitetulu, se vede dènsulu necesitatu a raportá, cá profesorulu gimnasialu din Bradu si administratoru protopresbiteralu Georgiu Parau s'a inscriu cá membru ordinariu alu despartiemintului plãtindu tacsã de 5 fl. v. a. si totudata a cere, cá acestui membru se i se trimita „Transilvani'a“ pro 1883. Totu-odata aduce la cunoscintia, cá cei 5 fl. incassati dela numitulu membru s'au spesatu la avisulu din 3 Faur a. c. pentru facerea unui sigilu alu despartiemintului. (Nr. ex. 115/1883.)

— Comitetulu regretãndu irregularitatea in functionarea comitetului despartiemintului IX, 'lu insciintieza, cá sigile pentru despartieminte s'au facutu din partea comitetului cu multi ani inainte si s'au espedatu la adres'a directoriloru de atunci ale despartieminteloru. Facerea de sigile nóue dara nu se privescu de afacere nici a subcomitetului, nici a presidiului acestuia. Ce privescu presentarea actelor in numele subcomitetului, ele au se pórte subscrierea directorului, eventualu a cassariului, ér' ce privescu tacsele incassate dela membrii ordinari ai asociatiunei, subcomitetulu e avisatu a se tiné strictu de prescrierile §§. 6 si 26 din statute si §§. 17 18 27 din regulamentu, de óre-ce persóne, dela cari nu se primescu sau nu se administréza tacsele la cass'a centrala, nu se potu considerá de membri si nu se potu tiné in evidentia.

33. Ioanu Fulea, maestru cococariu in Salisce, presenta unu atestatu de purtare a invetiãcelului George Fulea din Rehau.

— Spre sciintia.

34. Membrulu V. Romanu intréba pre presidiu, daca s'a facutu vr'o dispositiune pentru folosirea in viitoriu spre scopurile asociatiunei a caselor cumperate? Presidiulu respunde, cá acele ce voru fi de lipsa a se face, se voru puté face numai pe bas'a unui raportu si a propuneriloru motivate ale unei comisiuni ad hoc, cari studiate de comitetu, voru avé a se presenta spre ulteriór'a decide adunarei generale.

— Comitetulu comsimtindu cu aceste pareri decide: comisiunea insarcinata cu afacerea cumperarei cassei asociatiunei si compusa din dd. Davidu br. Ursu, P. Cosm'a, I. Popescu, V. Romanu, B. P. Harsianu, se insarcinéza si cu studiarea cestiunei despre folosirea caselor cumperate, anumitu:

1. Cum casele cumperate s'aru puté folosi mai bine pentru scopurile asociatiunei;
2. Cum ele s'aru puté folosi pentru eventual'a instituire a unei scóle de fetitie sau a altei scóle, si
3. Ce reparaturi aru fi se se faca, pentru adaptarea edificiului pentru scopurile indicate. Avendu a presentá pãna la procsim'a siedintia raportulu si propunerile sale in acésta privintia.

Sibiiu d. u. s.

Iacobu Bolog'a m. p.,
vice-presiedinte.

Dr. D. P. Barcianu m. p.,
secretariu alu II-lea.

Autenticarea acestui procesu verbale se concrede domniloru: Popescu, Dr. Puscariu, Siulutiu.

Cetindu-se s'au verificatu. Sibiiu, 4 Maiu 1883.

Siulutiu m. p.

I. Popescu m. p.

Dr. II. Puscariu m. p.

Bibliografia.

Pilde si gâcitori adunate de P. Ispirescu, culegatoriu-tipografu. Bucuresci. Tipografi'a Laboratoriloru romani. Strad'a Academiei Nr. 19. 1880. Se pastréza tóte drepturile pe care le asigura legea.

Tabla de materii.

I. Pilde.		Pagin'a
1. Catielulu si cocosiulu		1
2. Barz'a si vrabi'a		2
3. Sani'a, calulu si trasur'a		3
4. Dihorulu si strechi'a		4
5. Copilulu si croncanulu		5
6. Lun'a si cãinii		6
7. Gain'a s. porumbiti'a		7
8. Pitigoiuulu si scatiulu		8
9. Fluturele si musc'a		10
10. Chãrti'a si frãnghi'a		11
11. Chãrti'a alba si chãrti'a vëneta		12
12. Leulu si vulturulu		13
13. Musicantulu si Voda		14
14. Ciobanulu si oglind'a		15
15. Ciocãrlanulu si mãrtanulu		16
16. Mãrtanulu si sioricelulu		18
17. Liliaculu si celealte jigãnii		19
18. Cãinele si siarpele		20

II. Gâcitori 23—48

NB. Gâcitorile Nr. 4, 5, 10, 12, 16, 23, 27, 33, 38, 55, 75, 79, sunt spuse de unu craiovënu.

Gâcitorile Nr. 128—134, sunt spuse de unu soldatu oltënu.

Gâcitorile Nr. 144—150 sunt spuse de o fata din satulu Merchiaj scaunulu Cobalmu, Transilvani'a.

Noi amu avutu ocasiunea placuta de a mai anuntia si alte scrieri de ale dlui proprietariu de tipografia P. Ispirescu scrise in adeveru pentru propriulu poporu; intrebati'lu inse, cã te a cumperatu insusi poporul din acelea. N'au cumperatu, cã elu nu scie ceti, ceea ce multi nu voru se intieléga. Gâcitorile sunt si ele unu tesauru alu geniului romanescu; éca aci câteva din cele multe:

Copae preste copae, la mediulocu carne de óie
Scoic'a.

In padure cresciuu, in padure nascuiu, Acasa déca m'a-duse, hora 'mpregiurumi se puse.
Masa.

Sacait'a, vai de ea, siede 'ntr'un vîrfu de nuiá
Alun'a.

Sustuna, josu resuna, negrele s'aduna.
Calugaritiele ce vinu la biserica cându tóca.

Reteveiu de teiu, limba de balaur.
Sabi'a.

Amu o féta trentierósa, siede cu voda la masa
Vardi'a.

Sunaiu frifulu in curte, si audí murgulu din munte
Clopotulu.

Nici in casa, nici afara, nici in ceriu, nici pe pamentu
Feréstr'a.

Ce e nalt cá cas'a, verde cá metas'a, si amaru cá fierea
Nuculu.

Pana impenata, pe apa lasata, cu mãna de omu, cu voia de domnu
Mór'a.

Amu diece frati: cinci sub stresina si cinci afara; pe cei de sub stresina ii plóua, si pe cei de afara, nu

Cându tórcé la inu si uda degetele cu care tórcé firulu din caieru.

Cãmpulu albu, oile negre, cin' le vede, nu le crede, cin' le pasce, le cunósce
Scrisulu.

Amu o vaca balae, balae, âmbla nóptea prin gunóe
Lun'a.

Radecina 'mpletcina, alesu voinicu o desbina
Cartea.

Amu doi saci de secara, ei potu saturá o tiéra
Ttielë.

In padure boc'a, boc'a, ér' acasa lip'a, lip'a
Sit'a.

Ce trece preste apa si nu face valuri
Chiotulu.

Retevei rotundu, strînge peru 'n fundu
Caciul'a.

Doze rattsióre, calugaricióre, pe unde mergea, malulu se surpá
Fórfecele.

Tiacu tiacu, prin copacu, ffsi, ffsi, prin paisi
Cós'a.

Amu o fata bubósa, bubósa, siade cu voda la masa
Strugurele.

Ce e micu mititelu, ingradesce frumusiulu
Aculu.

De aici pâna la mare, e totu funduri de caldare
Mosioróele.

Ce e dulce si mai dulce, si pe taleru nu se taia
Somnulu.

Pe poduri ferecate, trecu mii nenumerate, si le taia capetele, si le schimba numele
Grãulu cându 'lu macina.

M'a trimisu dóm'n'a de susu la cea de josu, sè'mi dea vinu si rachiulu totu intr'unu butoiu
Oulu.

Foltea 'n susu, si Foltea 'n diosu, Foltea vine bordiosu
Fusulu.

Doze lemne odolemne la mediulocu unu bratiu de vréscuri meruntiele
Scar'a.

Bete preste bete, o miie 'ncehéte
Ghemulu.

Intr'o valcelusia, latra-o catielusia
Meliti'a.

M'a trimisu dóm'n'a de susu la cea de josu, cá sè'i spaluu 'i'a in apa calda si s'o usucu in apa rece
Cér'a.

Inchiseiu usile, lasaiu perdelele, si hotiulu totu in càsa, siede si nu vrea se easa
Lumin'a.

Buturuga uscata, o ridici incarcata, si o lasi usiurata
Lingur'a.

Patru frati intr'unu cojocu
Nuc'a.

Uite-o nu e
Scãntei'a.

Cuibulu berzei in mediuloculu baltiei
Buriculu.

M'a trimisu dóm'n'a de susu la cea de diosu sè'mi dea pesce fãra óse
Lipitórea.

Scurt'o, grós'o, unde te duci? Ars'o in fundu de ce me 'ntrebi? Unde eu me ducu, totu tie 'ti-aducu
Caldarea si doniti'a.

Hotiulu intra in casa, si capu afara'si lasa
Cuiulu.

Amu o frigare de osu, si carnea de feru.
Degetulu cu inelulu.

Cine 'lu face nu'i trebue, cine 'lu cumpera nu e pentru elu, si cui 'i trebue, nu'lu scie si nu'lu vede
Cosciugulu.

Amu o fata mare, si o atërnú de plete 'n cuiu
Plosc'a.

Amu unu ciocanelu cu doue gaurele
Nasulu.

Intr'o scolbura uscata, siede o càtiá turbata
Sabi'a.

M'a trimisu dóm'n'a de susu la cea de diosu, sè'mi dea tiesutura fãra nému de tivitura
Chãrti'a.

Amu o floare frumósa, barbatii o mirósa, numai loru li-e dragastósa
Femei'a.

Ce e dulce si mai dulce si pe taleru nu se taia, dar' din elu gusta si bogatulu si seraculu.
Somnulu.

A esitu de sub tipariu:

Memorialu

compus si publicatu din insarcinarea conferentiei generale a reprezentantilor alegatorilor romani adunati la Sibiu in zilele de 12, 13 si 14 Maiu st. n. 1881, prin comitetulu seu esmisu cu acea ocaziune.

Sibiu, tipariulu tipografiei archidiecesane 1882. Formatu 8-vo 144 pagine tipariu frumosu, in care s'au stracuratu numai pũcine erori tipografice.

Dupa ce acẽsta editiune I de doue mii exemplarie s'a si trecut in doue luni, au aparutu in tipografi'a W. Krafft, Sibiu 1883 din acelasi

Memorialu

editiunea a dou'a

avutita cu actele adunarei si cu partile cele mai interesante ale desbaterilor conferentiei electorale din Maiu 1881, prin urmare cu unu supplementu de cinci cõle asiã, cã acẽst'a a dou'a editiune este de 15 cõle tiparite, care aru face circa 100 cõle scrise.

Din supplementulu acestui operatu istoricu si juridicu reflectamu anume la protocolulu adunarei, intru care se cuprinde si catalogulu exactu alu tuturor membrilor verificati ai acelei conferentie memorabile, cu positiunea lor sociala si cu tnutulu din care au fostu alesi si delegati. Totuodata suntemu siguri, cã publiculu nici-decumu nu va trece cu vederea mai virtosu acelea discursuri eminente, care au fostu decisive intru a concentrã tõte voturile intru unu singuru votu.

De si editiunea a dou'a costa cu $\frac{1}{3}$ parte mai multu decãtu a costatu editiunea I a acestui memorialu, totusi pretiulu i s'a pusu numai **1 fl. 20 cr. v. a.**

Memorialulu editiunea II. precumu si acelasu memorialu tradusu in limbile germana, magiara, francesa dupa editiunea I. se põte comanda la tõte librariile, atãtu in tierra cãtu si in afara, era de adreptulu se põte trage prin posta sub banda in cruce, mai usioru si mai siguru, cu spese numai de 10 cr. pe lãnga mandatu (Anweisung). Din cãte 10 exemplarie cumparate dintru odata se dã unulu gratis. Dela 30 pãna la 100 exempl. se dã rabatu 20%.

 Acei domni, cari inca n'au administratu pretiulu exemplarielor din editiunea I. sunt rogati, cã se binevoiesca a o incassã cãtu mai curendu si a o inaintã la dlu cassariu Visarionu Romanu in Sibiu, cã se se põta coperi spele editiunei II.

Se nu uitamu, cã editiunile in celelalte trei limbi mergu parte mai mare gratisu, mai virtosu in strainatate, si acelea bani costa.

List'a

oferteloru incurse dela inteligenti'a romana din orasiulu Desiu si giuru la mãn'a cassariului despartimentului XII. dlu Alecsiu Bogdanu spre acoperirea speseloru facute cu primirea Asociatiunei transilvane tnutu in Desiu la 27 si 28 Augustu 1882.

a) Colectati prin cassariulu comitetului de bunaprimire Alecsiu Bogdanu dela dd.: Anc'a Petru 5 fl., Bodea Constantinu 3 fl., Brehariu Vasiliu not. cerc. 14 fl., Bogdanu Alecsiu 3 fl., Berzanu Nicolau 5 fl., Cipu Ioanu 5 fl., Corpodinu Simeonu 4 fl., Cupsi'a Gabrielu 4 fl., Cherestiesiu Alexandru 2 fl., Florianu Demetriu 1 fl., Gradovicu Georgiu 5 fl., Hossu Alecsiu 5 fl., Hossu Vasiliu jude 10 fl., Hossu Pompeiu technicu 5 fl., Huz'a Paulu 1 fl. 50 cr., Hatosu Florianu 1 fl., Iliesiu Gabrilu 1 fl., Lengyelu Ioanu 3 fl., Manu Gabrielu 12 fl., Munteanu Augustu 17 fl., Micsi'a Iosifu 2 fl., Mihali Teodoru 1 fl., Muresianu Nicolau 3 fl., Muresianu Vasiliu 4 fl., Muresianu Simionu 80 cr., Micanu Ioanu 1 fl., Popelea Simionu 4 fl., Popu Ioanu 2 fl., Pinteã Stefanu 1 fl., Petrisioru Vasiliu 50 cr., Podõba Iuliu 3 fl., Racoczi Alexandru 5 fl., Szekely Ioanu 1 fl., Tohati Alexandru 1 fl., Tohati Pompeiu 1 fl., Török Ioanu 1 fl., Kiss Michailu 50 cr., toti locuitori in Desiu; dela dd.: Gregoriu Dragosiu in St. Margit'a 1 fl. 50 cr., Basiliu Popu Cetanu 1 fl., Basiliu Lochiaru si soçi'a Nim'a 2 fl., Samuelu Cupsi'a din Cupsieni 5 fl., Tite Stefanu Calaci'a 1 fl. b) colectati prin dlu Ioanu Goronu, preotu in Cusdriõra: dela d-sa 80 cr., Georgiu Ciobancanu 20 cr., Georgiu Suci 20 cr., Petru Iarcosiu 15 cr., Gabrilu Micanu 15 cr., Grigoriu Iliesiu 20 cr., Teodoru Bogdanu 20 cr., Simionu Manastureanu 10 cr., Teodoru Bojoru 20 cr., Todoru Ciobancanu 10 cr., Georgiu Popu 20 cr., Mari'a Moldovanu 5 cr., Vasiliu Manastureanu 20 cr. si Irin'a Bogdanu 10 cr. c) prin Gabrielu Sleamu din cerculu seu notarialu din Chiuesci dela: Gabrielu Lostoru 1 fl. 50 cr. Gregoriu Trifanu 1 fl., Ioanu Prundusiu 1 fl.; din Strimbulu: dela Athanasiu Georgiu 1 fl., Dumitru Georgiu 50 cr., Filipu Tecariu 50 cr.; din Mogõsi'a: dela Emericu Vajda 1 fl. 50 cr., Arsenite Ciceu 50 cr., George Cupsi'a 1 fl., Gabrielu Cupsi'a 1 fl., Gabrielu Sleamu 1 fl.; din Chiuesci prin Gregoriu Trifanu, dela d-sa 1 fl., dela dd.: Gabrielu Lodoru 1 fl., Ioanu Prundusiu 50 cr., Petru Iarcosiu 30 cr.; din Cheseiu prin dlu protopopu Vasiliu Cass'a, dela d-sa 2 fl., Stefanu Brosioru 1 fl., Ioanu Boldoru 1 fl., Ioanu Bundusiu 50 cr., Gabrielu Veresiu 15 cr., Petru Cosm'a 50 cr., Gabrielu Muresianu 1 fl., Ioanu Tohati 1 fl.; din Reteagu prin dlu Ambrosiu Popu preotu gr. cath. dela d-sa 1 fl., invetiatoriulu Bott'a 50 cr., Georgiu Siuteu 20 cr., Mitru Popu 10 cr., Ioanu Popu 30 cr., dela 7 insi 20 cr.; din comun'a Bocz'a 20 cr.; din orasiulu Gherla prin d. protopopu Autoru dela dd.: Anderco prepositu 3 fl., Gulovicu canonicu 1 fl., Biltiu canonicu 1 fl., Siorbanu canonicu 1 fl., Coroianu canonicu 1 fl., Vasiliu Popu canonicu 1 fl., Stetiu advocatu 2 fl., Vasiliu Porde 1 fl., Teodoru Lupu 1 fl., Borgovanu profesor 50 cr. Preste totu au incursu 185 fl. 65 cr. Petru Muresianu 1 fl.

Suma 186 fl. 65 cr. v. a.

Alecsiu Bogdanu m. p.,
cassariu.